

The image shows a rustic wooden interior, likely a barn or a converted workshop. The walls and ceiling are made of dark wood. A large model airplane is suspended from the ceiling. String lights are strung across the room. A wooden ladder leans against the wall. A bicycle is parked on the right. In the foreground, there are wooden tables and chairs. A red and white striped tablecloth is on one of the tables. On the wall, there are several framed pictures and a small heater.

RADEV Gergő és RODICS Gergely

Újratervezés

KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI ÉS MŰVÉSZETI
REFLEXIÓK A CSŰRÖK ÉS PAJTÁK
21. SZÁZADI SZEREPÉRE

RADEV Gergő és RODICS Gergely

Újratervezés

KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI ÉS MŰVÉSZETI REFLEXIÓK
A CSŰRÖK ÉS PAJTÁK 21. SZÁZADI SZEREPÉRE

KÁRPÁT-MEDENCEI MŰVÉSZETI NÉPFŐISKOLA
Kápolnásnyék, 2025

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

**Co-funded by
the European Union**

A kiadvány négy nyelven letölthető a BarnCulture projekt honlapjáról:
<https://www.barnculture.eu/>

Kiadványterv, tördelőszerkesztés: Arany Imre

Borítófotó: Réti Gerzson Photography

© szerzők, művészek, építészek, 2025
© Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola, 2025

Bevezető

Jelen kiadványunk a *BarnCulture* fantázianevű projekt eredményeként jött létre, melyben három ország, Magyarország, Németország és Románia hat építész és tizenkét képzőművész dolgozott együtt. Célkitűzésünk az volt, hogy közös munkánkkal hozzájáruljunk a minőségi épített környezet kialakításához és az épített örökség védelméhez Európa vidéki térségeiben. E cél elérése érdekében a projekt két éve alatt csűr és pajta átalakítások innovatív és zöld megoldásainak tervezésével és népszerűsítésével foglalkoztunk.

Az átalakítási tervek építészmérnökök és képzőművészek közös munkájának eredményeként jöttek létre, ám önálló, csűrökből inspirálódott képzőművészeti alkotások is születtek. A tervek kialakításakor különös hangsúlyt fektettünk a megfizethetőségre annak érdekében, hogy a kevésbé tehetősidéki családok számára is reális alternatíva legyen, hogy lakóhelyükként, üzleti vagy kulturális helyszínként egy régi gazdasági épületet, azaz csűrt vagy pajtát hasznosítsanak.

Nyelvi kitérő

A fenti bekezdésekben többször használtuk együtt a csűr és pajta kifejezéseket. E két szó ugyanazt az épülettípust jelenti, ám különböző földrajzi területeken. A Néprajzi lexikon szerint a csűr szó „nyelvünkbe a bajor-osztrák nyelvjárást beszélő német telepések közvetítésével kerülhetett be, még a középfelnémet időszakban gyökerezik, amikor *schuur*, *schür*, *schir* alakváltozatai léteztek. Pajta szavunk a 14. sz. derekáról ismert *pajata* alakban, mai hangalakja 1422-ből adatható. Valószínűleg délszláv eredetű nyelvünkben. Figyelmet érdemel, hogy a népnyelvben a német–magyar nyelvi érintkezési sávban a Dunántúlon és a Kisalföldön a csűr megjelölésére mindig a pajta szó használatos.” Erdélyben a pajta szó az istállókra használatos, beleértve azokat az istállókat is, amelyeket csűrökbe építettek.

Ebben a kiadványban a csűr és a pajta szót szinonimaként, felváltva fogjuk használni.

És akkor mi is pontosan egy csűr? Eredetileg a szálás takarmányok (szalma és széna) tárolására szolgáló nagy méretű épület, amelyekbe Észak-Magyarországon és Erdélyben az állatok számára az istállót is beleépítették. Mivel Európa-szerte a hagyományos, félig-önellátó családi gazdálkodás a végső megszűnés felé tart, így ezek az épületek – ahol még állnak – egyre inkább funkció nélkül maradnak, és legtöbbször elbontják, eltűzelik, vagy faanyagként eladják őket. Ugyanakkor fontos faluképi és épített örökségi szerepük van, emiatt a meglévő épületek megmentése fontos célkitűzés. Méretük, impozáns megjelenésük és minimális belső tagoltságuk rendkívül alkalmassá teszik más funkciók befogadására, legyen az lakás, kisvállalkozás vagy kulturális tér. Megőrzésük számos környezetvédelmi előnnyel is jár: új helyett meglévő építőanyagot hasznosítunk újra, amely szinte mindig az adott térségből származik és szinte mindig valamilyen természetes anyag (kő, agyag, fa stb.). Így ezeket a szempontokat a felújítás során is célszerű iránymutatásként figyelembe venni.

Az együttműködés lépései

A jelen kiadvány elkészítéséhez vezető kétéves együttműködés legfontosabb lépései az alábbiak voltak:

- egy németországi tanulmányút, három művészeti alkotótábor és egy nemzetközi találkozó lebonyolítása a résztvevő képzőművészek és építészek tudásának bővítése és együttműködésük kialakítása céljából,
- tizenkét csűrökben létrehozott, vagy csűrök által ihletett kortárs képzőművészeti alkotás létrehozása a pályázaton kiválasztott képzőművészek által,
- egy kiállítás Magyarországon a létrejött tizenkét képzőművészeti alkotásból,
- tizenkét pajta-átalakítási terv létrehozása építészek és képzőművészek közös munkájával,
- három megoldási javaslat arra a leggyakoribb csűrátalakítási problémára, hogy hogyan lehet az épületeket fűthetővé tenni, de mégis megőrizni azok eredeti karakterét,
- fotókiállítási tabló készítése a tizenöt pajta-átalakítási tervből,
- kétféle kiadvány elkészítése elektronikus és nyomtatott formában, négy nyelven (magyar, német, román, angol),
- kiállítások és rendezvények szervezése, melyek célja, hogy a nagyközönség is megismerhesse a projekt eredményeit, és jövőbeli együttműködések születhessenek a pajtaátalakítások számának növelése érdekében.

Szervezetek

A projektben három szervezet működött együtt:

- Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola Alapítvány Magyarországról, mint konzorciumvezető (<https://muveszetinepfiskola.hu/>)
- Agri-Cultura-Natura Transylvaniae Egyesület Erdélyből, mint ötletgazda és helyi partner (<https://www.acnt.ro/>)
- Neumarkti Tájgondnoki Szövetség Németországból, mint helyi partner (<https://www.lpv-neumarkt.de/>)

Mindhárom szervezet foglalkozott korábban építészeti projektekkel. A magyar partner számos műemlék épület felújítását végezte el, köztük egy mezőgazdasági épületben alakított ki kulturális teret Kápolnásnyéken. Az erdélyi partnerszervezet hosszú ideje foglalkozik az erdélyi falusi épített örökség védelmével, településképp védelemmel és székhelye is egy átalakított csűrben van Csíkdelnén. A német partner egy pajta formájú új épületben alakította ki képzési központját Habsberg mellett.

Minden partnerszervezet vállalta, hogy saját országában négy pajtaátalakítási tervet készít, amelyek közül legalább egy kulturális és egy lakás célú átalakítás lesz. A tervezési munkát megelőzte a képzőművészek munkája, amelynek célja az volt, hogy a csűrrel, mint épülettel közvetlen kapcsolatba kerüljenek, és az itt szerzett élményekből inspirálódva hozzanak létre kortárs műalkotásokat. Emellett feladatuk volt, hogy művészként az építészeti átalakítási terveket gazdagító javaslatokat fogalmazzanak meg. Kiadványunkban ezért minden csűrterv mellett bemutatjuk a létrejött önálló képzőművészeti alkotást és azt az (egy vagy több) képzőművészeti javaslatot, amely az adott tervbe szervesen beépült.

Projektünk keretében kétféle kiadvány készült. A jelen kiadvány hosszabb, több tervvel és javaslattal, a téma iránt komolyabban érdeklődők számára. Ugyanakkor készült egy rövidebb verzió, amelyben kevesebb példát mutatunk be. Utóbbi inkább kedvcsináló, ötletadó „szóróanyag” azoknak, akik talán ebben a kiadványban találkoznak először a csűrátalakítás gondolatával. Mindkét kiadvány letölthető digitális formában a *BarnCulture* projekt honlapjáról (<https://www.barnculture.eu/>), illetve elérhető a partnerszervezetek fent ismertetett honlapjain keresztül is.

Könyvhasználati segédlet

Ez a könyv egyszerre szól építészeti szakemberek, alkotók, pajtatulajdonosok és a szélesebb közönség számára. A könyvnek nem az a célja, hogy egyetemi szintű mérnöki szaktudást, vagy épp doktori értekezési színvonalú anyagot közöljön. Amit inkább fontosnak tartottunk, hogy a pajták jelenlegi helyzetéről és hasznosítási lehetőségeiről minél átfogóbb és minél egyértelműbb, közérthetőbb képet mutassunk be.

A KÖNYV A BEVEZETŐT KÖVETŐEN HÁROM FŐ RÉSZRE TAGOLÓDIK

1. pajtaátalakítási tervek és a kapcsolódó művészeti alkotások,
2. munkafolyamat és módszerek,
3. pajták újrahaszonításához szükséges műszaki alapismeretek.

Fontosnak tartottuk, hogy az „olykor érthetetlen és néha unalmas” műszaki tartalmat leválasszuk a műalkotások és pajtaátalakítási ötletek bemutatásáról, így előbbivel kapcsolatban komoly szándék és részletes információ-igény esetén javasoljuk a szakemberekkel való kapcsolatfelvételt.

Tervezés és alkotás

A könyvben a három ország csapata külön-külön fejezetben mutatja be a saját országában átalakításra kiválasztott gazdasági épületek átalakításának módjait. Ebben a kiadványban országonként csak egy terv bemutatására van hely, de összesen tizenkét terv készült, amelyek megismerhetők a honlapunkról letölthető, 124 oldalas kiadványunkból: <https://www.barnculture.eu>.

A terveket bemutató utolsó fejezetben három ötlettervvvel demonstráljuk a csűrfelújításokkal kapcsolatos egyik legnagyobb szakmai kihívást: a modernizáció és az örökségvédelem közötti érzékeny egyensúly keresését. Minden csapat más helyzetből, kicsit más perspektívából mutatja be ugyanazt a témakört, ezzel együtt a kapcsolódó művészeti alkotások jellege, léptéke és különválaszthatósága is változik.

A MAGYAR ALKOTÓKÖR

A magyar csapatnál az építészek és művészek inkább egyénileg dolgozva, az építészetnek és a művészetnek közös helyet biztosítva hozták létre a projekteket (fókuszterületek). A projektek valós, felmért pajták feldolgozásával készültek, azonban a projektek mögött inkább javasolt funkciók szerepelnek a kifejezett tulajdonosi igények helyett. A képzőművészeknek az épületek funkcióival, egyes technikai megoldásaival kapcsolatos javaslatai is beépültek a tervekbe.

AZ ERDÉLYI ALKOTÓKÖR

A romániai (erdélyi) csapat valós csűrátalakítási megbízásokat dolgozott fel építészeti, itt a művészeti tevékenység jobban elkülönül az építészeti munkától. Az épületek átalakításához inkább dekoratív elemekkel kapcsolódtak, egy kivétellel szerkezeti, koncepcionális hatásuk nem volt.

A NÉMET ALKOTÓKÖR

A német csapatnál a művészet és építészet egysége dominál, a projektjeik átfogólag, összekapcsolódóan jelenítik meg az építész és művész csapatok eredményeit, itt inkább egy csapatról beszélhetünk. Terveik a csűrtulajdonosok valós igényeire reflektálnak.

Építészeti és művészeti oldalról is külön könyvet szentelhettünk volna a teljes munkafolyamat és az eredmények bemutatásának. Ez a könyv azonban összefoglaló munka, amelyben nem az egyes területekben való elmélyülés, hanem a közös munka, a közös munkából származó javaslat és inspiráció kiemelése volt a leglényegesebb, amit minden olvasónk számára át szeretnénk adni. A projektek bemutatása mellett (első rész), a közös munka tanulságait és a teljes folyamat ismertetését is megtalálja az olvasó e kötetben, mert ezeket is fontosnak tartjuk egy közösség, egy szervezet, vagy egy projekt-csapat szempontjából – ha valaki ezzel a területtel érdemben foglalkozni szeretne. Így megismerhetők a közös alkotások, kirándulások és talán pár kevésbé eredményes megbeszélés tapasztalata is.

Műszaki alapismeretek

Ha valaki mélyebbre szeretne ásni, akkor számukra különösen ajánljuk a könyv harmadik nagy témakörét, amelyben a projektek műszaki megvalósításához nyújtunk gyakorlati iránymutatást. Egyik fő üzenetünk, hogy a meglévő épületállományhoz (régí anyagok, természetes anyagok, archaikus szerkezetek) kevésbé ismert, speciális szaktudás szükséges. Régen ennek a szaktudásnak nagyobb része általánosan ismert volt. Ma a megváltozott építési kultúra miatt ennek a tudásnak a nagy része kopott, ugyanakkor új anyagok és új eljárások is kialakultak, amelyek az ilyen régi típusú épületeknél is szakszerűen alkalmazhatók. Ennek a fejezetnek nem ígérete a teljesszerű, gyakorlat útján elsajátítható építőmesterség átadása, hanem annak a gondolatnak a megerősítése és hogy ezeknek az épületeknek felújítására, átalakítására van korszerű építéstechnika. Mint minden fejezetben, itt is az átfogó kép kialakítására törekedtünk, hogy aki késztetést, elhatározást érez, el tudjon indulni. Ez a kezdő löket persze a teljes csűrátalakítási projekt megvalósításához nem elegendő, azonban azt a döntést, hogy a projekt megvalósítható, mindenképpen megalapozhatja.

Örökség és közösség

Javasoljuk a könyvet ötletgyűjteményként, fotógyűjteményként forgatni, hiszen minden oldalon akár önmagában is érdekes és koherens tartalmat találni, ezért hasznos lehet a könyvet lineárisan (az elejétől a végéig) és véletlenszerűen is végiglapozni. A szerzőcsapat vállalja további információ szolgáltatását és akár együttműködések kialakítását, segítségét is. Szeretnénk, hogy ez a téma aktívan a közösségek gondolkodásának részévé váljon, biztosítva a vidéki gazdasági épületek megmaradását, megfelelő kezelését, ily módon a környezet, az örökség és a közösség jövőjének tudatos formálását.

Fókuszpontok

AZ ÉPÍTÉSZETI ÉS MŰVÉSZETI EGYÜTTMŰKÖDÉS ALAPJAI

A projektben a közös pontot a pajták terei adták. Ebben kellett az építészeti, mérnöki szemléletmódot és a művészi szemléletmódot vegyíteni úgy, hogy az a pajták múltjára, jelenére és jövőjére is reflektáljon.

Izgalmas és néha kihívásokkal teli feladat volt a projektben résztvevő csapatok látásmódját megismerni, szempontjaikat szétválasztani vagy épp jól összefoglalni. Volt, amikor az inspirációt a közös munkához a pajták részletei, anyaghasználata, vagy akár egy helyi pajta története szolgáltatta, viszont a projekt léptékénél fogva ez a típusú energia, alkotói szándék rengeteg formát ölthetett. A munkát néha a két csapat (építészek és művészek) külön-külön végeztük, majd összeültünk, és közös megbeszéléssel egymás munkájára voltunk hatással. Ez a fajta egymásra hatás akkor jelent meg kézzelfogható módon, amikor elkezdtünk – a pajtán belül vagy kívül – kisebb területekre, úgynevezett „fókuszterületekre” koncentrálni. A fókuszterületek célja, hogy tömörítsék a csapat gondolatait és alkotói szándékát oly módon, hogy az építészeti, jól átgondolt legyen, a pajta szempontjából gazdagító, művészeti, értékteremtő beavatkozás történhessen meg. Fontos volt, hogy ez koordináltan, és egy nagyobb ívű gondolatmenet mentén, annak hangsúlyozásaként történjen. Ezek a hangsúlyok minden pajtánál máshol vannak, ami közös bennük: hogy kiemelik az alkotói szándékot és irányítják a felhasználók, látogatók figyelmét.

Így a közös munka, szűkebb területekre irányítva valóban eredményessé vált, és úgy érezzük, ezzel sikerült a mérnöki és művészeti szempontok közötti különbségeket közös nevezőre hozni. A projekt során kialakított munkamódszert ajánljuk minden olyan csapat figyelmébe, ahol több, egymástól távoli szakterület kell, hogy közös eredményre jusson. Ebben a munkában nagy szerepet kapott egymás gondolatainak a „saját nyelvezetre” való lefordítása és annak a vezérgondolatnak, vagy rendezőelvnek a megtalálása, amely segített a fókuszpontok kiválasztásában, és amelyre az egyes műalkotásokat fel lehetett fűzni.

A fókuszpontok kialakításának fázisai

ELSŐ FÁZIS

Szakterületek ismertetése, résztvevő csapattagok összeismerkedése és egy közös kontextus megteremtése, amely a mi esetünkben a hazai pajták helyzete és állapota volt.

MÁSODIK FÁZIS

Inspiráció gyűjtése gyakorlati tevékenységgel, egymás ötleteinek bemutatásával, közös ötleteléssel.

HARMADIK FÁZIS

Egyéni munka – a szakterületek külön dolgoznak, tisztázzák és finomítják magunkban a hozzáállásukat és a formálódó közös célt.

NEGYEDIK FÁZIS

Tapasztalatok, gondolatok, ötletek összegzése – fókuszterületek kiválasztása.

ÖTÖDIK FÁZIS

Szakterületenként csapatmunka, közös egyeztetésekkel és intenzívebb ötlet-megosztással, rendszeres kommunikációval.

HATODIK FÁZIS

Kialakult, specifikus, releváns megoldások megvitatása és az alap-gondolatmenethez illeszkedő hangsúlyok, alkotások kiválasztása.

HETEDIK FÁZIS

Eredmények dokumentálása és finomítása.

Magyarország

A MAGYAR ÉPÍTÉSZEKBŐL ÉS MŰVÉSZEKBŐL ÁLLÓ ALKOTÓKÖR BEMUTATÁSA

A Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola, mint a projekt magyarországi tagja számára igen fontos szempont volt az építészek és művészek kiválasztásánál, hogy legalább részben a Népfőiskola szűkebb pátriája, vagyis a Velencei-tó térségéhez kötődjenek. A beérkezett pályázatok elbírálása során tehát a szakmai tudáson és referenciákon túl e kötődés is fontos szempont volt. Így esett a választás Radev Gergő építészmérnökre, valamint a Nagy Edit és Pintér Balázs szobrászművész házaspárra is. A jelentkezők közül végül remek csapatot sikerült alakítani, akik a találkozásukat megelőzően is nagyszerű szakemberek és alkotóművészek voltak, de az együtt töltött idő, a tanulmányutakon, alkotótáborban közösen elvégzett munka, egymás inspirálása megsokszorozta alkotókedvüket, és az eredmény minden megszületett terven és alkotáson egyértelműen érezhető.

RADEV GERGŐ

PINTÉR BALÁZS

BEREI ZOLTÁN

MAGYAR DÁNIEL

CZÉTÁNY KRISZTINA

NAGY EDIT

RADEV GERGŐ

építészmérnök, vezető építész

Okleveles építészmérnök, aki az Erdők Mintájára Mérnökiroda vezetőjeként a kölcsönösen előnyös együttműködést támogatja a természet és az ember számára. Gergő Vargha László népi építészeti ifjúsági díjas, a Kós Károly Egyesülés Vándoriskolájának diplomása, a Vándor Építő mester és a Nagyapám Háza Alapítványok elnökségi tagja is. A Kós Károly Egyesülés építész-mestereivel együtt dolgozva, illetve az építőtáborok szervezésében eltöltött évek alatt ismerte meg azt a környezetet és közösséget formáló, alkotó szellemiséget, amelyet építészként és vállalkozóként is támogat és népszerűsít. Mélyen hisz abban, hogy értéket a természettel karöltve, közösen lehet létrehozni: odafigyeléssel, új megoldások felkutatásával. A szervezetek, amelyekkel együtt dolgozik a felelős, fenntartható és környezetbarát építést és építészetet támogatják, művelik, fejlesztik. Mindenki számára elérhetővé szeretné tenni azokat a korszerű, egészséges és releváns megoldásokat, joggyakorlatokat, amelyekkel közösen izgalmas és valóban „tisztá” jövő építhető. Munkája kiterjed a biofil, szelíd építészeti elvek képviselésétől, a kivitelezés támogatásán át egészen a gyerekek, a következő generáció oktatásáig.

MAGYAR DÁNIEL

építészmérnök

Veszprémi születésű építész, családállító. Építészeti tanulmányait az ausztriai Fachhochschule Kärnten-en végezte, gyakorlatot a Spoerri-Thommen építészirodában szerzett Zürichben. Diplomamunkáját a falvak és általában a vidék elnéptelenedéséből írta, a jelenséget boncolva, és arra építészként megoldásokat keresve. Ennek tükrében egyik kedvenc témája, hogy építészként milyen eszközökkel lehet akár meglévő épületek újragondolásával közösséget teremteni, illetve, hogy ebben az egyes ember hol helyezkedik el. Napjainkban szabadúszó építészként jellemzően a Balaton-felvidéken tevékenykedik.

PINTÉR BALÁZS

szobrászművész, vezető képzőművész

1992–1996 között a Tóparti Gimnázium és Szakközépiskola kerámia szakán tanult, a frissen indított művészeti osztályban. Szakmai tanárai Korompai Péter és Pinke Miklós voltak. Közben nyaranta a Móri Képző- és Iparművészeti Szabadiskolában Nagy Benedek szobrászművész vezetésével szakmai kurzusokon vett részt. Mintázás és rajz mellett több köztéri szobor kivitelezésében segédkezett. 1997-98-ban a Kecskeméti Kerámia Stúdióban dolgozott. 1998-2004-ig a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán tanult. Mesterei Karmó Zoltán és Kő Pál voltak. 2004 júliusától részt vett az első Szepezdi Művésztelep megszervezésében és alkotó munkájában. 2004 nyaratól Mórón él és dolgozik szobrászművész feleségével, Edittel. Különösen szeret fával, agyaggal dolgozni, párbeszédet folytatni a természetes anyagokkal. Az alkotás folyamata számára ugyanolyan fontos, mint a végeredmény. Munkái szándékosan a vázlatosság benyomását kelthetik, mert ezek a motívumok rögzítik a készítés közben felszabaduló erőt. A művésztelepeken lehetségessé válik régebben megkezdett gondolatokat kibontani és újak is kialakulhatnak: ideális helyzetben ez számára az alkotómunka egyik magaslata.

CZÉTÁNY KRISZTINA

alkotóművész

A Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium kerámia szakára járt, majd érdeklődése a filmművészet felé irányult, ezért mozgókép és média szakon végzett. Később a művészetterápiában rejlt lehetőségeket szerette volna kiaknázni, ezért elvégezte a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem művészetterápiás képzését. Jelenleg a konceptuális művészet és a művészetterápia foglalkoztatja leginkább, mindkettő izgalmas terület, amely lehetőséget ad a kreativitás kibontakoztatására és a személyes fejlődésre. Számára az a vonzó, ha egy műalkotás mögött valamilyen koncepció vagy egy gondolat, történet van. Az *Öntermő* című installációnál ez vezérelte. Az elkészült műnél az elkészítési folyamat, illetve a közösségben végzett alkotómunka is fontos volt számára, ahogy a pusztá látványánál a mélyebb jelentés is.

BEREI ZOLTÁN

alkotóművész

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen diplomázott média szakon. Az alkotói munka mellett tevékenységeinek integráns része a tanítás. Az egyetemet befejezve, Budapesten egy lomtalanítás alkalmával talált elszárgult kis könyvben, egy úgynevezett „járásmutatóban” fedezte fel, hogy a Bodrogház, ahol felnőtt, a Dadai járás része volt. Ettől fogva nyilvánvalóvá vált számára, hogy a szülőhelye is determinálja, hogy dadaista művész legyen. Elkészült műveinek motívumai számos belső kapcsolatot mutatnak a dada, fluxus, és Infermental videóperiodika hálózatépítő törekvéseivel. Gyakran dolgozik együtt más művészekkel és diákjaival közös projekteken, amelyeket végigkísér egyfajta kísérletező tendencia.

NAGY EDIT

szobrászművész

2006-ban diplomázott a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán. Azóta Mórón él férjével, Pintér Balázs szobrászművésszel és két fiukkal. Az utóbbi években főként köztéri, figurális alkotásokat készített bronzból és kőből. Jóleső érzés számára, hogy mostanában a korábbi nonfiguratív kisplasztikái mindig benne élő formanyelvét újra éli. Fontosak a művésztelepek, mert ezek a tiszta alkotómunka fészkei. Az alkotótelepen készített *Rétegek* című kisplasztikája vályoggal besimított ytong téglából készült. Vízszintesen rétegződő, levegős, hullámzó formarend, melyet a táj, a fölötté úszó felhők, és a talajszint alá benyúló életteli föld harmonikus, egyensúlyba rendeződő billegése és osztottsága ihletett.

Közösségi műhely

KŐVÁGÓÖRS, MAGYARORSZÁG

Építész: Radev Gergő, Verba Rita
Képzőművészek: Berei Zoltán, Czétány Krisztina

Csűr tervezése

Az épület mind elhelyezkedését, tömegét, funkcióját és anyaghasználatát tekintve olyan értékek birtokában van, melyek vitathatatlaná teszik kulturális jelentőségét. Koncepciónk célja olyan új funkcióval felruházni az épületet, amely kiemeli a meglévő értékeket és újra élettel tölti meg a helyet. Korábbi funkciójából és léptékéből adódóan a pajta alkalmas lehet a mai kor társadalmi igényeit is kiszolgáló közösségi műhely kialakítására. Egy helyre, ahol az alkotás és a kézművesség van főszerepben, ahol barkácsolni és javítani lehet. Egy közösségi térre, amely összeköti az embereket, ahol apa fiával alkothat és adhatja át tudását, ahol lehet kísérletezni és kíváncsinak lenni, és ahol mindehhez profi szerszám és szakmai segítség áll rendelkezésre.

Az épület térszervezését tekintve végigvezeti a látogatót az alkotás folyamatán, előbb a tanulás, közös, majd egyéni gyakorlás, alkotás következik, végül egy új épületrészben a tapasztalatok megosztása, az alkotások bemutatása kap helyet. A külső terek bevonásával egyre kötetlenebb a térhasználat.

A koncepció a fenntarthatóságra, a helyi erőforrások használatára épít. Az épületen az anyagok őszinte felületei jelennek meg – a térségre jellemző vörös homokkő, fehér vakolt felület, fa, nád – reflektálva a helyi adottságokra: például balatoni nád, helyi kő. A helyben található kőtenger, kőanyag, fontos szerepet töltött be a település életében, annak jellegzetes építészeti arculatának kialakulásában, így vált a koncepció egyik alappillérévé. Az építészet és művészet összefonódásával létrejövő installáció kapcsolódik a telken természetesen megtalálható kőanyaghoz, téri játékokat alkotva, teret adva a kreativitásnak.

Radev Gergő

Jelenlegi állapot

Építészeti látványterv

Építészeti látványterv

Kőtengerből kőkert

A kővágóörsi Kőtenger motívuma megjelenik az újragondolt pajta udvarán, itt azonban, a kövek fából, üveg-ből, kőből készülnek, és mindegyik valamilyen interakcióba lép a látogatóval: felvillanak, ha valaki közel megy hozzájuk; megszólalnak, ha végigsimítják őket; és megmozdulnak, ha valaki rájuk lép. A köveknek lehet egy olyan érzékelője is, ami meghatározza a környezet hőmérsékletét, a színük megváltozik a hőmérséklet függvényében, például, ha a hőmérséklet magas, pirosra változnak, ha alacsony, akkor zöld színűek lesznek, de kövek világítása változhat a zajszint függvényében is. A motívumok továbbgondolása nem áll meg a falakon belül, terjeszkedik a természetben is, a kertben elszórtan kényelmes pihenőhelyekké válnak, a nyári melegben hűvösek, télen melegítene. A kő szerepe az építészetben elsősorban a tér-, míg a művészetben a tárgyalkotás. Mindkettő szimbolikus jelentéseket társít hozzá például a szilárdság, tartósság. Szerepe a tájékozódásban is jelentős: barlangokban utat jelölő kőbabák – tárgyak, amelyek segítenek utat találni a térben. A kőkert az építészet és művészet összefonódásával létrejövő installáció, amely olyan téri játékokra ösztönöz, melyek a térérzékelés elfeledett formáit eleveníthetik fel, szimbolikus jelentéssel megtöltve azokat.

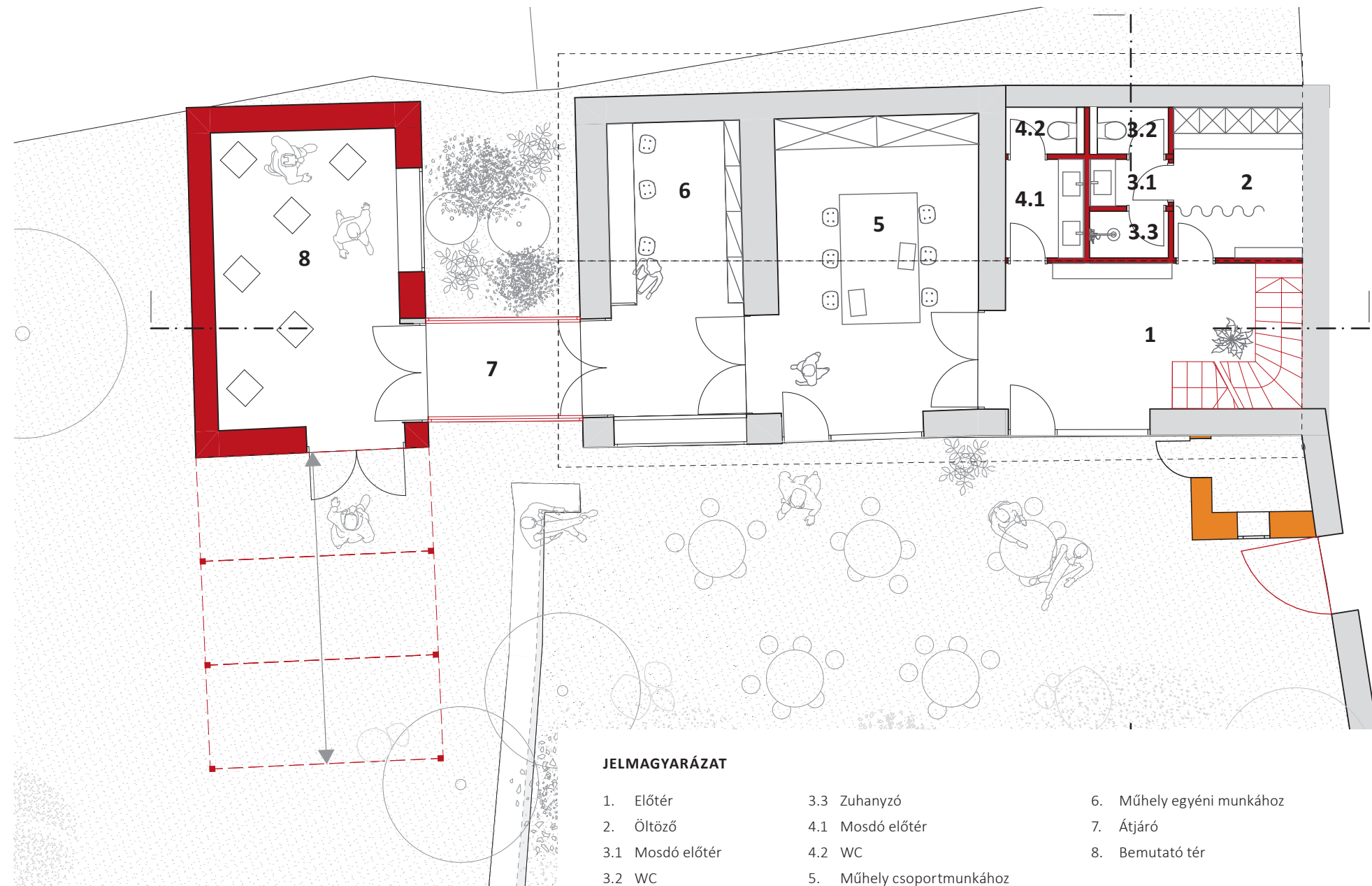
A kövek elhelyezése lehetnek akár a stabilitás, az idő múlása, vagy akár a természet és az ember közötti kapcsolat jelképei. Az ilyen installációk mélyebb gondolatokat ébreszthetnek a látogatókban, lehetőséget adnak az önreflexióra. Elgondolkodhatunk a saját életünkben lévő határokon és lehetőségeken. Hogyan léphetünk át a saját korlátainkon, milyen új perspektívákat fedezhetünk fel? Ezek a kérdések segíthetnek abban, hogy mélyebb kapcsolatot alakítsunk ki a környezetünkkel és önmagunkkal. A kövek és a terek közötti átjárhatóság és a különböző perspektívák mind-mind arra készítik az embereket, hogy másképp tekintsenek a környezetükre.

A kőkert installációin – a tervek szerint – a látogatók fizikailag is át tudnak haladni. Ez az interaktivitás lehetőséget ad arra, hogy a látogatók közvetlen kapcsolatba kerüljenek a műalkotással, és így mélyebb élményt szerezzenek. Az átjárhatóság segít abban, hogy a nézők ne csak szemlélői, hanem aktív résztvevői is legyenek a művészetnek. A kövek elrendezése különböző szögből és távolságból más-más látványt nyújthat. Ez arra ösztönzi a nézőket, hogy mozogjanak, változtassák a nézőpontjukat, és így újra és újra felfedezzék a műalkotást. Ez a dinamizmus segít abban, hogy ne csak egy statikus képet lássanak, hanem folyamatosan változó élményt éljenek át, és másképp tekintsenek a környezetükre. A kövek természetes elemek, de művészeti kontextusban új jelentést kapnak. Ez a kontraszt segít abban, hogy a nézők újraértékeljék a mindennapi tárgyakat és környezetüket.

Czétány Krisztina

Fekete: megmaradó szerkezet Piros: új szerkezet Sárga: bontandó szerkezet

Képzőművészeti hozzájárulás

A pajtaprojektet 2023-ban kezdtük el. Kezdetben nem volt semmilyen konkrét épület, amelyre alkotóként reagálhattunk volna, ezért a művésztelepen olyan műveket hoztunk létre, melyekkel általánosságban reflektáltunk a pajtaépületek korabeli funkcióira, az ott tárolt anyagokra, eszközökre. A műveken alkotó társammal, Czétány Krisztinával együtt dolgoztunk. A projekt előrehaladtával, két valós, felújításra váró épület terveibe is bekapcsolódtunk.

A „Lélekszán” művészeti koncepciója

A közösségi műhelyhez csatolt ötletek a művésztelepen elkészített *Lélekszán* alkotásunk folytatása. A falvakban hajdanán, fából ácsolt gyalogszánon, emberi erővel húzták-vonták kisebb, nagyobb terheiket az emberek. A szánkókat szétszedve, használaton kívül, a többi járművel együtt gyakran tárolták a csűrőkben. A *Lélekszán* munkánkat a fekedí tanulmányút inspirálta. A szabályos falu keskeny szalagtelkein magas, sváb házak állnak, mellettük pajták, faragott oszlopos disznóólak. A házffrontok jellegzetes motívuma a magas ajtó. Ezeken a „lélekajtókon” hozták ki a lakók a halottaikat. A lélekajtóra reagál a *Lélekszán* művünk. Az emberi erővel vont gyalogszánnal a lelket húzzuk, vonszoljuk keresztül a falun. A szán testét félbevágott farönkből faragtuk ki. Felső lapját fehérre mázoltuk. A szán fölött fakéreg lebeg. Alatta terítő, amit Krisztina százegy éves nagymamája horgolt. Erre helyeztünk egy századfordulós fotót. A lélekszán és a gyalogszán koncepcióját továbbgondolva találtam ki a mobil műhelyek ötletét, amelyben egyes épületek szántalpakra szerelve átalakíthatók és egymásba csúsztathatók. Ennek eredménye olyan közösségi terek, műhelyek létrejötte, amely a közösségi vontatásra épül. Ez olyan rituálé, ami megelőzi a munkafolyamatokat, közös erőfeszítéssel a műhelyeket együtt rendezik át az éppen tervezett feladatok elvégzéséhez megfelelően.

Közösségi műhely = közösségi vontatás = rituálé = alkotótér használati jog.

Berei Zoltán

Németország

A NÉMET ÉPÍTÉSZEKBŐL ÉS MŰVÉSZEKBŐL ÁLLÓ ALKOTÓKÖR BEMUTATÁSA

A projekt németországi partnere, a Neumarkti Tájgondnoki Egyesület másként viszonyult az építészek és művészek kiválasztásához, mint a magyar és a román partner. Az egyesület célja kezdettől fogva az volt, hogy a projekt hosszú távú hatásait úgy is biztosítja, hogy fiatal építészek számára nyitja meg a szakmai továbbfejlődés lehetőségét a csűrátalakítások sajátos világa felé. A részvételi lehetőséget az egyesület honlapján nyilvános pályázati felhívással hirdették meg, a kiírásról tájékoztatták a helyi építészirodákat és további partnereket. Ahelyett, hogy szigorú különbséget tett volna a művészek és építészek feladatkörei között, a Neumarkti Tájgondnoki Egyesület abból indult ki, hogy Németországban az építész tervező képzésben résztvevők nagyon magas szintű képzőművészeti oktatásban is részesülnek. Így a két szakterületet nem különítették el személyekben, hanem az volt az elvárás a pályázókkal szemben, hogy olyan építészek legyenek, akiknek számottevő képzőművészeti tapasztalatai vannak.

Ez a megközelítés rendkívül sikeresnek bizonyult. Az alkotótábor során a résztvevők hamar rátaláltak az együttműködések módjára. A különböző intézményeknél szerzett szakmai képzettség és tapasztalat izgalmas eszmecserékhez vezetett, amely beindította kreativitásukat. A projekt részeként létrejött művészeti alkotások, valamint a projektbe bevont csűrök terveinek kialakítása közös ötletbörze során indult el, majd két-három fős csapatokban készültek el a végleges alkotások és építészeti tervek.

ALISSA BODLER

Alissa Bodler építészmérnöki diplomáját a Münchener Műszaki Egyetemen és az Antwerpeni Egyetemen szerezte. Tanulmányai során többször is foglalkozott a vizuális művészettel, és már több műalkotást is készített különböző anyagokat használva. Ennek során mindig igyekezett egy helyet pontosan érzékelve annak esszenciáját megragadni. Az építészetben különösen a meglévő épületek és azok további felhasználása, átalakítása foglalkoztatja. Alissa jelenleg a Münchener Műszaki Egyetem urbanisztikai tanszékén, a Studio Krucker Bates-en dolgozik.

FLORIAN ROTH

Florian Roth Münchenben született és nőtt fel. Jelenleg a Münchener Műszaki Egyetem építészmérnöki mesterképzését végzi. A *Realmontagen – Bauteile im Freien* című szakdolgozata intenzíven foglalkozott a régi müncheni déli temetővel. A munka eredménye egy térbeli installáció, amely a helyszínből ihletődött, és az volt a célja, hogy megváltoztassa a látogatóknak a meglévő épített környezetről alkotott élményét: a meglévő tereket minimális és visszafordítható beavatkozásokkal rendezték be. Florian tanulmányai mellett az Uns Architecture, Urban Design and Interiors építészirodában és az Építészeti Tervezés és Kon koncepció Tanszéken dolgozik Uta Gra professzor vezetése alatt. A Radio 80000 közösségi rádió működtetésében is részt vesz.

LEONHARD THUMANN

Leonhard Thumann építészetet tanult a Müncheni és a Milánói Műszaki Egyetemen. Elnyerte a Hanns Seidl Alapítvány ösztöndíját és az Erich Mendelsohn-díjat. Fiatal építészként tanulmányai befejezése óta nemcsak városi, hanem vidéki és külterületi építészettel is foglalkozik. A tervezés során szeret a vizuális művészetekre támaszkodni, különösen az ötletelés fázisában, installációiban és szobraiban a helyi viszonyokra és térelképzelésekre reflektál.

ALDIS PAHL

Aldis Pahl építészetet tanult a Münsteri Építészeti Főiskolán és a Müncheni Műszaki Egyetemen, ahol kiváló mesterdiplomával végzett. Társalapítója a Studio-PahlGrothues szabadúszó építészeti tervezőstúdióknak, amely úgynevezett reziliens építészettel foglalkozik. Ezzel összefüggésben a tanításban is részt vesz, kezdetben asszisztensként dolgozott Isabella Leber tanszékén Wiesbadenben. Jelenleg önálló oktatói megbízatása van a Münsteri Építészeti Főiskolán. Emellett kiállításokat rendezett saját munkáiból, amelyek az építészet és a politika metszéspontjában helyezkednek el. Az egyik kiállításán a fehér, mint nem-szín térérzékelési vonatkozású tézisént mutatta be, amelyet BDA Mesterdíjjal jutalmaztak.

PHILIP STÖCKLER

Philip Stöckler építészetet tanult a Münsteri Alkalmazott Tudományok Egyetemén és a zürichi Svájci Konföderációs Műszaki Egyetemen. Tanulmányai során a *Symbol – Industrie Architektur* című diplomamunkáját a Münsteri Alkalmazott Tudományok Egyetem díjával és a BDA Mesterdíjjal jutalmazták. A bázeli Herzog de Meuronnál dolgozott, és jelenleg különböző építészeti projekteken vesz részt. 2023 februárja óta Anne Holtrop tanszékének tudományos asszisztense a zürichi Svájci Konföderációs Műszaki Egyetemen, ahol a Material Gesture (anyagi gesztus) kutatására összpontosít.

SVEN GROTHUES

Sven Grothues építészetet tanult a Münsteri Építészeti Főiskolán és a Müncheni Műszaki Egyetemen, ahol kitüntetéssel szerzett mesterdiplomát. Társalapítója a Studio-PahlGrothues szabadúszó építészeti tervezőstúdióknak, amely úgynevezett reziliens építészettel foglalkozik. Ebben az összefüggésben az oktatásban is részt vesz, kezdetben Prof. Joachim Schulz Grünberg képviselőjében a Münsteri Építészeti Főiskola városrendezési tanszékén, jelenleg pedig önálló oktatói megbízatása van. Emellett a Fink és Jocher versenysztyán dolgozik. Emellett kiállításokat rendezett saját munkáiból, amelyek az építészet és a politika metszéspontjában helyezkednek el. Az egyik ilyen alkotás a térérzékelésre összpontosított, és bejárható szobor formájában állították ki a münsteri Wewerka pavilonban.

Látogatóközpont és rendezvénytér

WOLFSTEIN, NÉMETORSZÁG

Philip Stöckler
Leonhard Thumann
Alissa Bodler

Csűr tervezése

A „223” című alkotás a pajtában és közvetlen környezetében talált anyagokra és tárgyakra hivatott felhívni a figyelmet. Ezzel az egyszerű technikával lehetőség nyílik a meglévő objektumokat új megvilágításba helyezni.

A wolfsteini várromnál található csűr javasolt átalakítási terve a „223” című alkotás és a meglévő épületállomány elméleti összekapcsolásával azt egy látogatóközpont valós térbeli konfigurációjává fordítja le. Az építészeti cselekvés alapját a meglévő épület minden elemében való megőrzése képezi. A minimálisan invazív és additív beavatkozások lehetővé teszik a meglévő pajta építészeti karakterének megőrzését, az ökológiai és gazdasági fenntarthatóság elérését.

E stratégia mentén a tömör kőalapzat és az egykori szénatároló fa tetőszerkezete is belülről teljesen szigetelt, így az épület egész évben használható. A tetőtér gerinc- és oromzati homlokzatait üreges, kamrás polikarbonát panelek képezik. Ez az áttetsző homlokzati héj sok napfényt enged be a tetőtérbe, megőrizve a csűr tipológiáját, ugyanakkor absztrakt képet fest a kontextusról anélkül, hogy elveszítené a belső fókuszot. A pajta eredeti térelrendezése – a földszinten az istállók, a tetőtérben szénpadlás – így teljes mértékben megmarad.

Az átalakítás révén az egyes helyiségek új funkciókat kapnak: az istálló alsó részét irodává alakítják, ahol a volt szarvasmarha beállók helyén központi, multifunkciós előtér, egy fogadópult és szaniter helyiségek, valamint tárolóhelyiség kerül kialakításra. A meglévő bejárati térszerkezet átalakításával beépítésre kerül egy tágas lépcsőház és egy ollós emelő szerkezetű lift. Ezek a beavatkozások egyrészt lehetővé teszik az épület nagyobb kihasználtságát illetve akadálymentes használatát, másrészt a tetőtér sokoldalú felhasználhatóságát.

A tetőtérben kialakítható többcéltű helyiség megoldást ad a pajta által nyújtott viszonylag szűkebb terek hatékony kihasználására. A mindenkori igényekhez igazodva ez a tér a földszinti tárolóhelyiségben raktározott mozgatható bútorokkal rendezhető be az ollós emelő segítségével. Rendezhetők itt workshopok, vacsorák, filmvetítések vagy kiállítások, sokoldalúan hasznosítva a tetőszerkezet hangulatos terét.

Philip Stöckler

Jelenlegi állapot

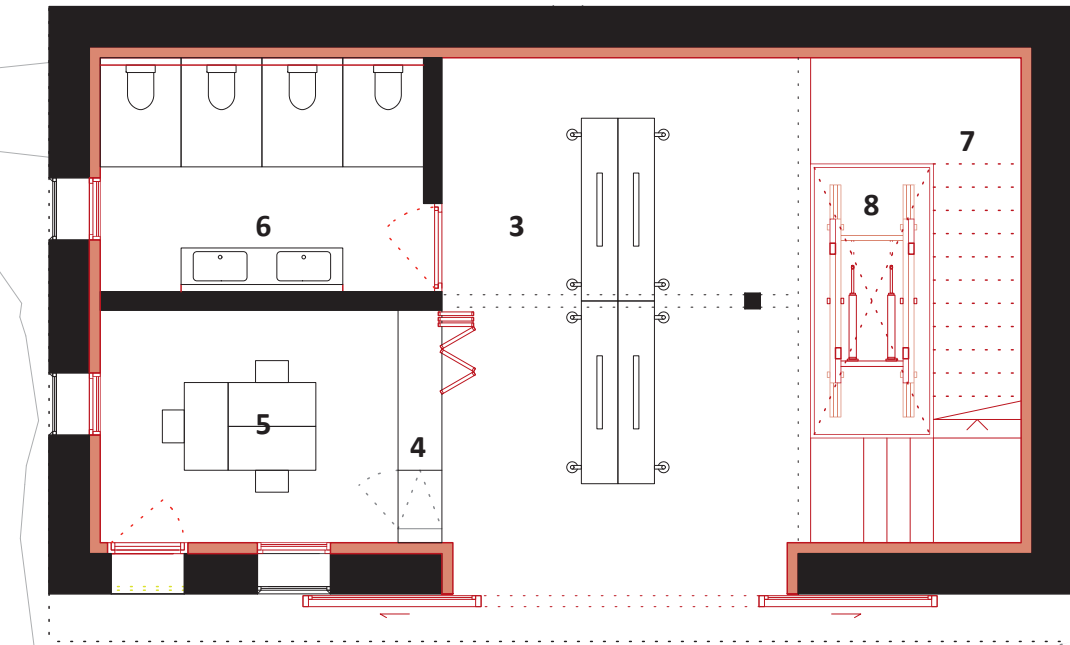
Építészeti látványterv

Jelenlegi állapot

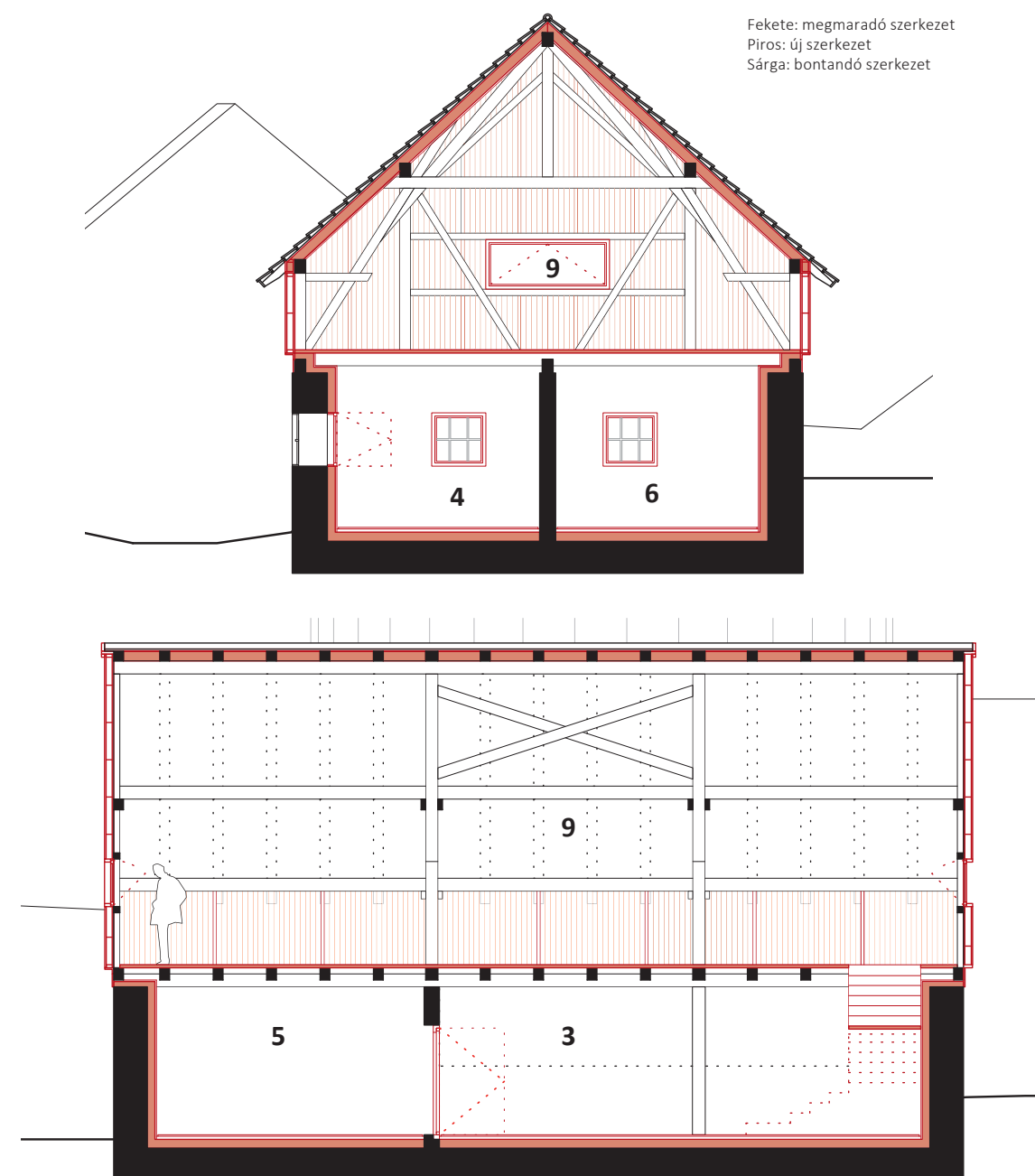
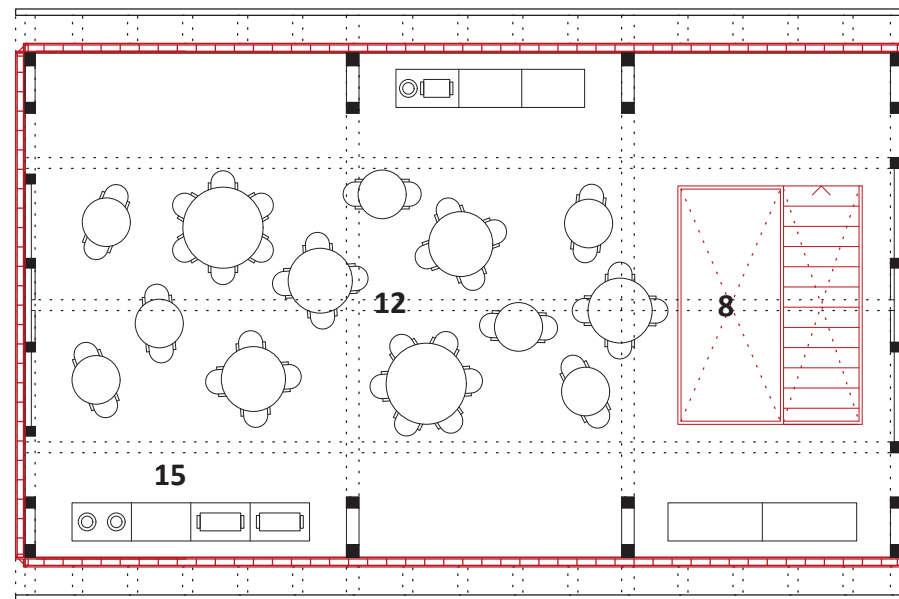
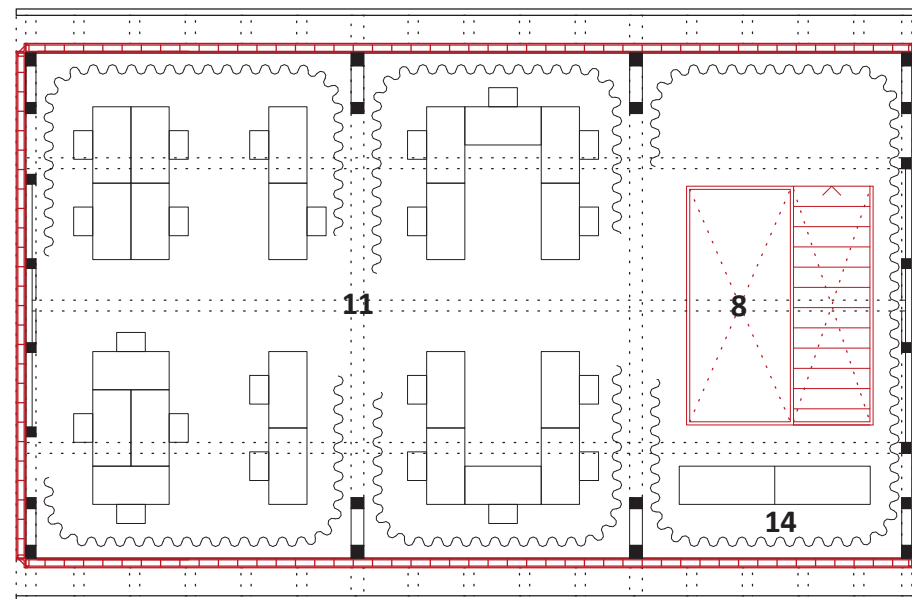
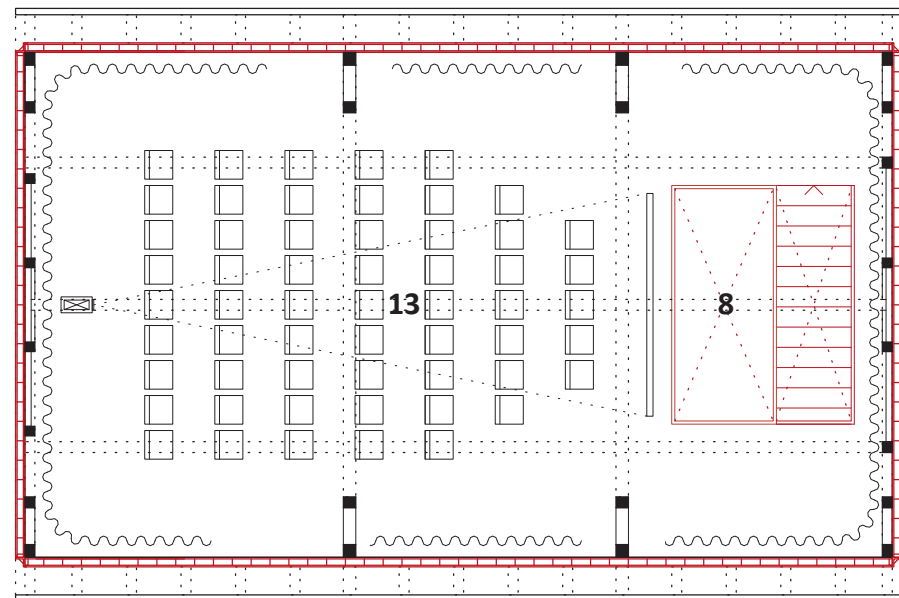
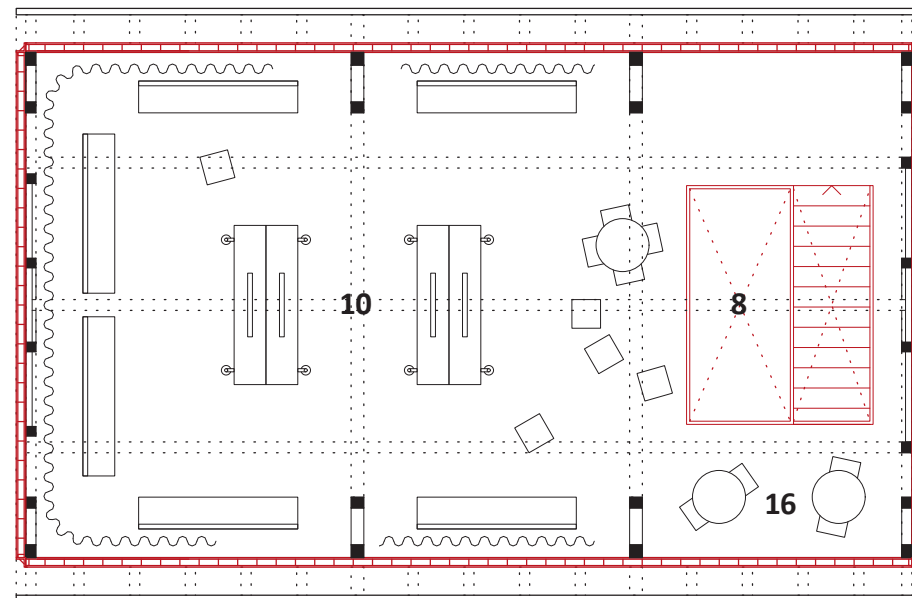

Építészeti látványterv

JELMAGYARÁZAT

1. látogatóközpont
2. várrom
3. kiállítótér
4. recepció
5. iroda (backoffice)
6. mosdók
7. raktár
8. lépcsőház és lift
9. multifunkciós tetőtér
10. elrendezés kiállításához táblákkal
11. elrendezés műhelymunkához
12. elrendezés étkezéshez
13. elrendezés vetítéshez
14. gardrób
15. svédasztal
16. társalgósarok

„223”

A „223” műalkotás célja, hogy felhívja a figyelmet a már meglévő anyagok és tárgyak különlegességére. Egy egyszerű technika segítségével lehetőség van arra, hogy a már létező objektumokat valami új dologgá egyesítsük. Az alkotás a wolfsteini pajtából és környezetéből összegyűjtött darabokból készült. Egy pillantással áttekinthetjük a színek és anyagok spektrumát, ezáltal alapot ad az építészeti tervezéshez. Az objektum a pajta szimbólumaként azt fejezi ki, hogy a meglévő dolgoknak van értékük, amelyet védeni kell.

Alissa Bodler

Erdély

AZ ERDÉLYI ÉPÍTÉSZEKBŐL ÉS MŰVÉSZEKBŐL ÁLLÓ ALKOTÓKÖR BEMUTATÁSA

Erdélyben és Románia más részein is óriási számban maradtak meg csűrök, a falusi településképp mindennapi velejárói. Így a projektcsapat kiválasztása céljából meghirdetett felhívásba a szakmai elvárások mellett olyan feltételeket is be tudtunk építeni, melyek arra vonatkoztak, hogy a pályázónak lehetőleg legyen csűrökkel kapcsolatos tapasztalata. A két kiválasztott építésznek volt már ilyen tervezési munkája korábban, egyikük több éves kutatómunkát is végzett a témában. A képzőművészek között van, aki épített örökségvédelemmel is foglalkozik, illetve egyikük egy saját maga által átalakított csűrben lakik.

ESZTÁNY GYŐZŐ

BOGOS ERNŐ

PÉTER ALPÁR

BERZE IMRE

RIZMAYER PÉTER

SZÉCSI JÁNOS

ESZTÁNY GYŐZŐ

építésmérnök, a projekt vezető építésze

A csíkszeredai Esztány Stúdió építésziroda tulajdonosa és vezető tervezője vagyok, 1972-ben születtem Gyergyószentmiklóson, Erdély magyarok-lakta részén, Székelyföldön, Romániában. A csíkszeredai Márton Áron Gimnázium matematika-fizika szakán végeztem középiskolai tanulmányaimat, 1996-ban a Kolozsvári Műszaki Egyetem építésmérnöki karán szereztem diplomát, majd 1997–1999 között elvégeztem a Makovecz Imre által életre hívott Kós Károly Egyesülés Vándoriskoláját. Jelenleg a Csík LEADER vidékfejlesztési iroda Építészeti Tanácsadó Testületének és a katolikus egyház Gyulafehérvári Egyházművészeti Bizottságának vagyok aktív tagja.

Hivatásom: a közösségem szolgálata, hitvallásom: az alkotás örömeinek, szeretetének és szabadságának a megélése, valamint a teremtet valóságban lévő szépség, jószág és igazság felismerése és továbbadása.

Munkaközösségem az Esztány Stúdió építésziroda olyan építőművészeti alkotóműhely, amely célja a székely és erdélyi építészeti értékeiből újat teremteni, Kós Károly szellemében. Székelyföldön dolgozó építészként régóta foglalkoztat a vidék építészetének múltja, jelene, de leginkább jövője. Kutatási témám: a népi ihletettségű, hagyományban gyökerező, megújuló és szerves (organikus) helyi építőművészet. A székelyföldi csűrök, pajták megmentése is fontos számomra, számos kutatási, publikációs és tervezői tevékenységem kötődik ehhez a témához az elmúlt 9 évben.

BOGOS ERNŐ

építésmérnök

1961-ben születtem Csíkszépvízen, Románia magyarok lakta régiójában, Székelyföldön. Tanulmányaim elemi osztályait Szépvízen végeztem, amit a csíkszeredai, majd a marosvásárhelyi művészeti líceum követett. 1990-ben a bukaresti Ion Mincu Építészeti Egyetemen építész diplomát szereztem. A diploma megszerzése után végigjártam a Makovecz Imre által életre hívott Kós Károly Vándoriskolát. 1997-től saját építészirodámban dolgozom, 2013-tól Magyar Művészeti Akadémia tagja vagyok. Számomra a csűrök szerves részei annak a kultúrtájnak, amiben élünk és amit az ősöktől kaptunk örökségül. Fontosnak tartom a munkámban, hogy ebből az örökségből valamit átmenthessünk az utókornak.

PÉTER ALPÁR

szobrász, a projekt vezető képzőművésze

1976-ban születtem Sepsiszentgyörgyön, Romániában. Középiskolai tanulmányaimat a sepsiszentgyörgyi Művészeti Líceumban végeztem, majd 2001-ben a temesvári Képzőművészeti Egyetemen végeztem szobrászként. Doktori iskolámat a Pécsi Tudományegyetem Művészeti karán végeztem. Szakmai tevékenységem elsődlegesen a kortárs szobrászathoz, a természetművészethez és performancehoz köthető. Aktív résztvevője vagyok a nemzetközi kortárs művészeti életnek, a világ számos pontján hoztam létre műveket (Korea, India, Irán, Dél-Afrika, Dánia, Lengyelország stb.). Tagja vagyok a Romániai Művészek Országos Szövetségének. Jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Tanszékének oktatójaként is dolgozom, annak sepsiszentgyörgyi kirendeltségén. Nagyon fontosnak tartom a kortárs művészet bevonását a faluképvédelembe, értékvédelembe. A kortárs kultúra kontextusában a funkciót veszített tárgyi és épített örökség újraértékelődik és új, aktualizált tartalommal töltődik meg. A múzeumi, skanzeni környezetbe száműzött érték újra a jelen kultúrájának és társadalmának értékévé válhat, ezáltal biztosítva fennmaradását.

BERZE IMRE

képzőművész

Szobrászművész vagyok, 1985-ben születtem Székelyudvarhelyen, ahol jelenleg is élek és alkotok. A műtermi munkám mellett a Haáz Rezső Múzeum muzeológusként dolgozom, valamint Sepsiszentgyörgyön oktatok szobrászatot a Pécsi Tudományegyetem Művészeti karának kihelyezett tanszékén. Kutatom a geometrikus és organikus formarendszerek harmonikus ötvözését, inspirálnak a hagyományos népi építészeti ács technikai megoldásai, és az ebből származó archaikus gesztusok. Egy adott gondolati tartalom esztétikus formában való megragadása plasztikai eredményként sok esetben az egyszerű, tiszta formák őszinte valóságát eredményezi.

RIZMAYER PÉTER

képzőművész

1977-ben születtem Budapesten, 2008-ban végeztem a Magyar Képzőművészeti Egyetem festő szakán, de mellette párhuzamosan videó tanulmányokat is folytattam. Szabadúszó restaurátorként dolgozom. Már öt éve Erdélyben élek, Árkoson. A diplomázás után elsősorban videóinstallációkat és videóperformanszokat készítek. Mindegyik alkotásom a természethez kapcsolódik, annak tükrében vizsgálom a körülöttem megbúvó világot. Nálam minden a természettel kezdődik, ez az alap, az építmény maga az ember. A természetet járom és a természet jár bennem. A videó médiumával tudom a legcsekélyebbre szorítani az emberi – sokszor káros – beavatkozást a természetbe. A művészet nem lehet környezetszennyező. Az installációimban a táj egyes elemeinek, erőinek fókuszba helyezésével keresem a körülöttünk lévő világ metafizikai értékeit. A Magyar Képzőművészeti Egyetemen az építészett volt az, ami nagyon érdekelt, ezen belül is az, hogyan lehet organikus hozzáállni egy épített térhez, és a csűr, mint táj- és településrendező elem még a mai világban is ezt az organikusságot jelképezi (például ha végigmegyünk egy erdélyi falun), mintha csak éppen a videóinstallációimnak teremtettké volna.

SZÉCSI JÁNOS

képzőművész

Székelyföldön élő képzőművész vagyok. Festődiplomámat a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán 2010-ben szereztem, Magyarországon. Jelenleg a Sepsiszentgyörgyi Képzőművészeti Tanszéken tanítok. Székelyföldhöz a hely szelleme, a gazdag és archaikus kultúra maradványai, a munkám, a gyönyörű természet, valamint – nem utolsósorban – a családom köt. Egy saját magam által áttelepített és átalakított csűrben lakom Lövétén.

Lakócsűr

ÁRKOS, ERDÉLY

Építész: Esztány Győző

Képzőművész: Rizmayer Péter

Helyszín

Az átalakítandó csűr Árkos községben található, amely Sepsiszentgyörgytől 4 kilométerre északnyugatra a Baróti-hegységben eredő Árkos-patak völgyében fekszik. A falu két fő látnivalója az Unitárius Vártemplom és a Szentkereszty kastély. Települészerkezete a székely hagyományos települések mintáját őrzi, a szóban forgó telek egy mellékutcából nyíló, viszonylag nagyobb udvarral és gyümölcsösrel rendelkező székely porta. A telken elől van a lakóház és hátrább a csűr, mögötte egy tágas gyümölcsöskert található, amely egészen az Árkos-patakig húzódik.

Koncepció, funkcióváltás

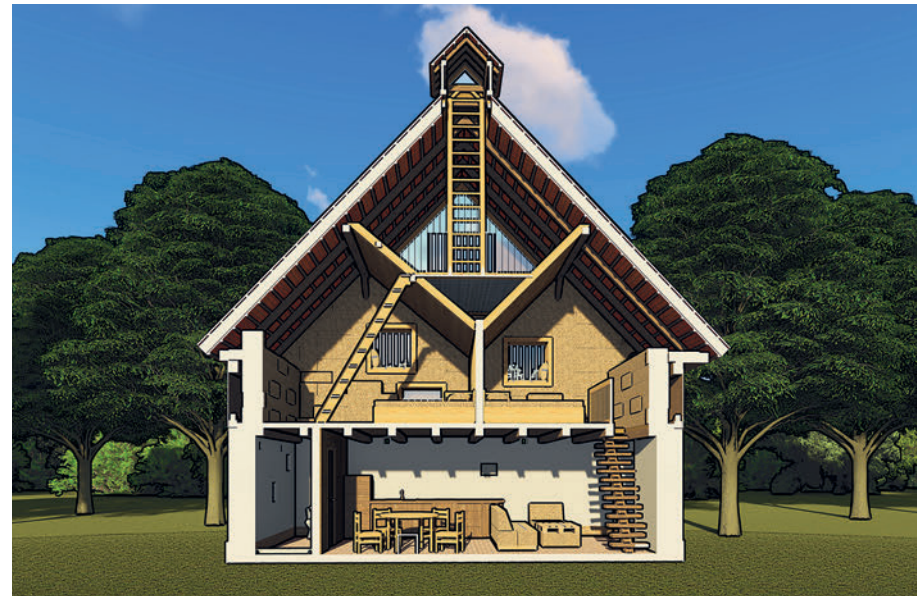
A gazdasági épület földszintje csűrközéből és istállótérből áll, faszervezettel és terméskő falakkal épült, a tetőterében takarmánytárolási funkcióval. Jelenleg a csűr művészeti közösségi térként működik Víz-Csűr néven, ami szintén ennek a projektnek egy korábbi eredménye, s azóta számos képzőművészeti rendezvénynek, kiállításnak ad teret. A tulajdonos szeretné a meglévő lakóház funkcióját kiterjeszteni erre az épületre is, így a két szint magas légterű csűr-köze egyfajta nyári-nappaliként szolgálna, a volt istállóba pedig egy nappali-konyha-ebédlő és egy fürdőszoba kerülne. Az istálló fölötti tetőtérbe két gyerekszobát terveztünk, ablakfülkékkel, kuckókkal, fölöttük pedig egy magaslati gyerek-kuckó kötélháló padlóval és panoráma-ablakkal.

A tervet a megrendelő igényei szerint alakítottuk ki. Fontosnak tartottam megőrizni az eredeti térélményt, főleg a nagyobb nyitott terekben, ezért áttört a gyerekszobák közfala és teteje, valamint ezért, ahol lehet, a belső térelválasztásokat farácsozattal és kötélhálós oldanánk meg. A csűrközére telepített kétszint magas, árnyékos nappali, egy hűvös és levegős, intim társalgó- és pihenő-teret biztosít a nyári melegek idején. Jelen esetben a csűr lakáskiegészítő funkcióként működne, de általánosságban kijelenthetjük, hogy egy kisebb család számára akár egy ilyen kisméretű csűr is működhet önálló lakásként.

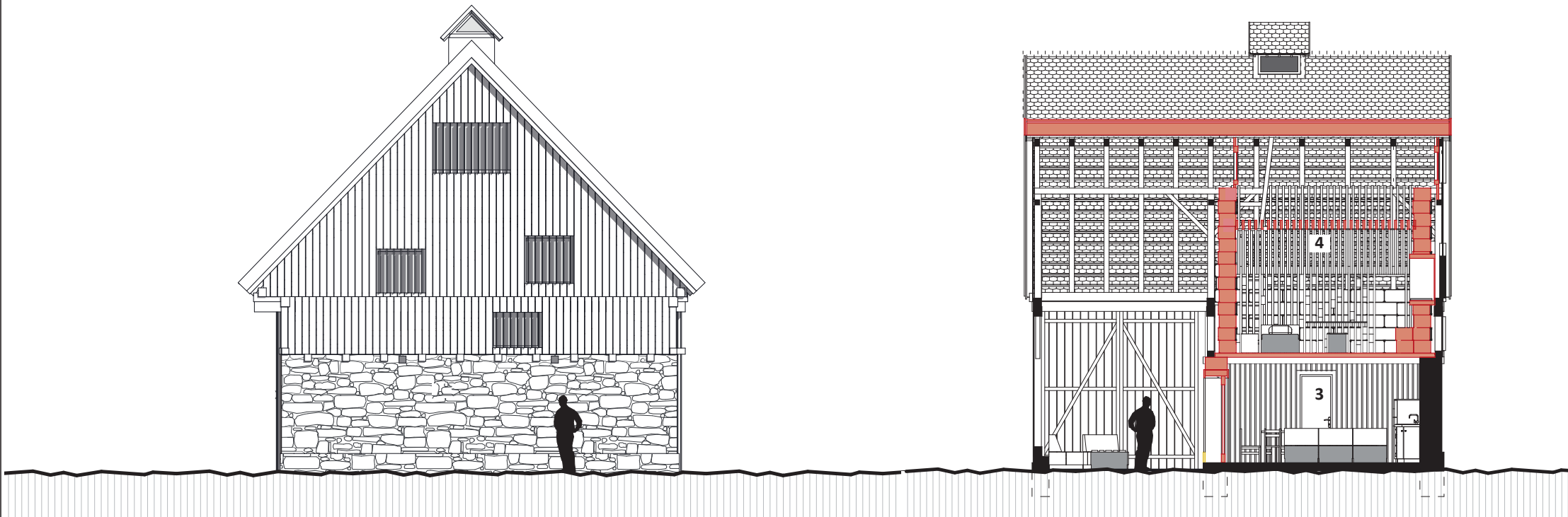
Esztány Győző

Jelenlegi állapot

Építészeti látványterv

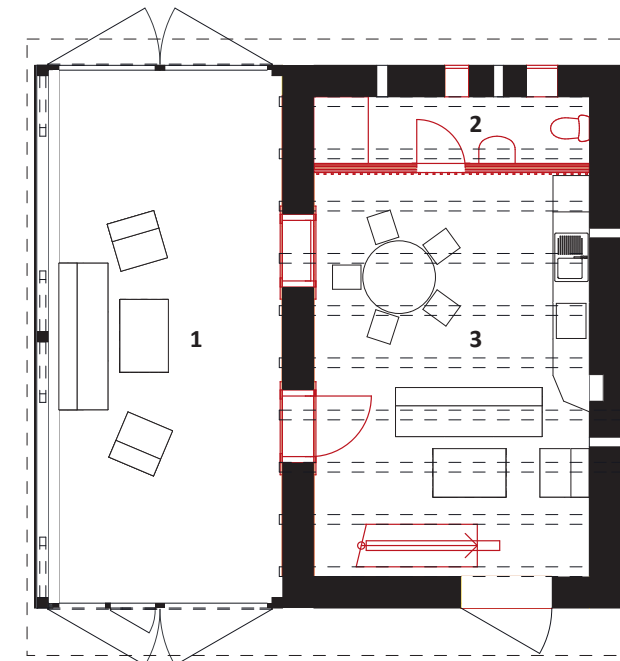
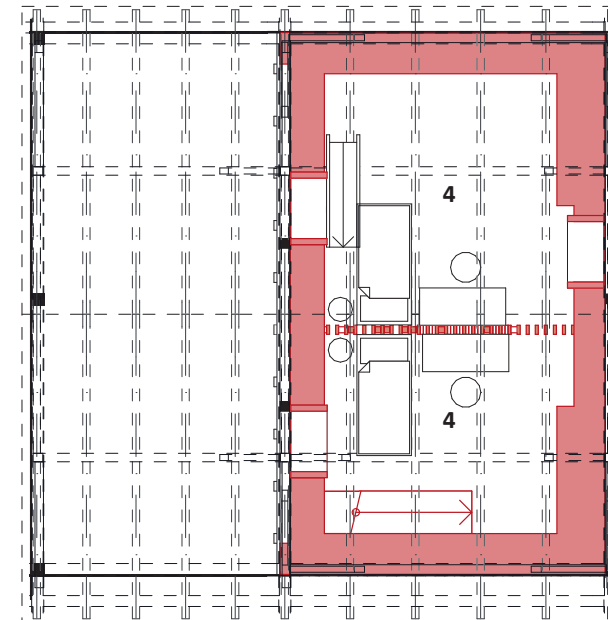
JELMAGYARÁZAT

1. Nyári nappali
2. Fürdőszoba
3. Konyha / Nappali / Ebédlő
4. Gyerekszoba

Fekete: megmaradó szerkezet

Piros: új szerkezet

Sárga: bontandó szerkezet

Jelenlegi állapot

Építészeti látványterv

Építészet–Képzőművészet kapcsolata

A képzőművészeti installáció kihangsúlyozta a csűrköze terének „deszka-fényjátékát”, így az építészeti koncepció része a deszkázat eredeti állapotában való megtartása, ami miatt a tér nyári társalgóként használható. Továbbá a gyerekszobák ablakában is létrejön ez a fényjáték, ahol a meglévő deszkázat az ablak helyén lamellaszerűen elfordul. A képzőművész ötletére létrejött egy – „ház a házban” koncepció – a csűr részleges téliesítésével, szalmabála falakkal leválasztott fűthető kisebb térrel, illetve egy kis kilátó torony a csűr tetőgerincén. A szalmabála elemek a berendezésre, bútorzatra is kiterjednek. Ezen kívül a kint és bent kapcsolatát átmeneti terek létrehozásával erősítettük: például négyzetes ablakfülkéket alkottunk a gyerekszobákban.

Környezetbarát, zöld építészeti megoldások, fenntarthatóság, hagyomány

Fontosnak tartottuk az eredeti építőanyagok megtartását és restaurálását, az újonnan bekerült anyagok, mint például az üvegfelületek, faelemek, szalmabála falazat és a kötélháló-padló hagyománytisztelő megjelenését és ezek integrálását a meglévő építőanyagok közé.

Esztány Győző

Képzőművészeti inspiráció

A csűr telken való elhelyezkedéséből alakult ki a koncepcióm: egyik oldalról egy ásott kút és a lakóház és annak környezete, a másik oldalról egy almafás kert a végében egy patakkal. A csűr pont e két tér határán van, elválasztva a folyó patakvizet (ez a kert) a kút földből szivárgó állóvizétől (ez a család élettere). A kút a környék egyetlen működő kútja, a többi kiszáradt, ezért a portára több helyen kis víz-kapukkal (ezt a Vízkapu installációban megjelenítem) lehetett bejönni, a közeli szomszédok innen vették a vizet saját maguk és a családjuk számára.

Ezek után mondanom sem kell, hogy a víz milyen fontos az élet, a családi lét szempontjából (is).

A vizet – mint az élet egyik, ha nem a legfontosabb elemét – beviszem a csűr belterébe, víz általi étellel töltöm fel az építményt, célom, hogy a víz úgy hassa át a teret, mint a deszkák között beszűrődő fény. Itt a víz nem áztató, hanem éltető hatású, a csűr jövőjére nézve beavató jellegűnek szánom, beavatás egy funkcióváltásra, az élet, a családi élet egységének a szentségére hívom fel a figyelmet.

A csűr terét betöltő, vödörkből kirakott Vízkapu installáció többek között a víz közösségteremtő erejéről szól, a telken lévő régi víz-kapuk analógiájára kerül a központi helyre. A kapu akár egy templomi gótikus vagy reneszánsz ívként is felfogható, átlénygítve és betöltve a teret szakrális tartalommal.

Rizmayer Péter

Mintaprojekt

A MODERNIZÁCIÓ ÉS ÉRTÉKŐRZÉS DILEMMÁI

A modellprojekt célja az volt, hogy a három ország csapata által biztosított rendkívüli szakmai tudást hasznosítsa. Ezért az egyik legalapvetőbb és legnehezebb kihívás elé állítottuk őket: miként lehet megoldani egy ilyen épület fűtését, megőrizve az épület eredeti arculatát. Mindez kisebb kihívás, ha a pajta kőből vagy téglából épült, vagy ha vakolt. Ezért a feladatot egy hagyományos gerendaépület esetében kellett megoldani. A kihívás komolyságát fokozta, hogy egy olyan „mintacsúrt” választottunk ki Erdélyben, amelynek a tulajdonosa vállalta, hogy valamelyik elkészült tervet meg is valósítja.

Az erdélyi „mintacsűr” átalakítandó része tehát gerendafalazatú, két szemben elhelyezkedő nagy kapuval, belülről is látszó gerendákkal és tetőcserepekkel, valamint a vendégszobákra nyíló ajtóval. A csűrcsarnok koncertek, kiállítások vagy családi rendezvények helyszíne, 80-100 fő befogadására alkalmas és egy színpad is található benne.

A feladat egy esztétikailag tetszetős megoldás megtervezése volt a „Csűrcsarnok” számára, amely lehetővé teszi, hogy az emberek jól érezzék magukat benne hideg időben is;

- nem, vagy csak nagyon mérsékelten változtatja meg az istálló megjelenését; így láthatóak maradnak az eredeti felületek (gerendák és tetőcserepek), a tetőszerkezet és a nagy, kétszintes tér;
- a természetbarát anyagokat és hagyományos építési módokat használja/tiszteletben tartja;
- hangszigetelő – a környék lakóit kevésbé zavarják a bulik vagy koncertek;
- olcsó vagy legalábbis megfizethető a középosztálybeliek számára.

A javasolt megoldások egész évben a helyükön maradhatnak, vagy könnyen eltávolíthatók kell legyenek:

- ha nem eltávolítható, akkor mozgathatónak, zsugoríthatónak, az év meleg időszakára elrejtethőnek kell lennie, hogy nyárra kapja vissza a csűrter eredeti megjelenését.
- ha eltávolítható, az eltávolítási/visszaépítési folyamat nem tarthat tovább néhány óránál, nehézségek vagy szakmunkások bevonása nélkül legyen lehetséges, és a csűrcsarnoknál lényegesen kisebb helyen legyen tárolható.

A három ország csapatai által kidolgozott három javaslat eltérő megközelítéseket hozott, egy belülről, egy kívülről szigetelte az épületet, egy pedig a gerendák közötti szigetelést választotta azok eltakarása nélkül.

A modellprojektek letölthetők nagyfelbontásban, 4 nyelven innen:

Magyarország modellprojektje

ELŐNYÖK

A falak belülről láthatók maradnak; lehetőséget biztosít a tér tartós kifűtésére; természetbarát építőanyagokat használ; teret enged a hagyományos építési módok és hagyományos díszítőelemek használatára; jelentős hangszigetelést biztosít.

HÁTRÁNYOK

Teljesen eltakarja a régi falakat kívül, és a padlásteret belül; az eltávolítás/visszaépítés komoly projekt évente kétszer, amihez több személyre és szakképzett munkaerőre van szükség; nem olcsó; a szigetelés tárolása nyáron nagy helyet igényel.

Németország modellprojektje

ELŐNYÖK

Könnyen összecukható; megfizethető; különleges új megjelenést és hangulatot ad a térnek; megtartja a nagy teret egyben; természetbarát anyagokat használ; szükség esetén nyáron is használható; némi hangszigetelést biztosít; egy képzetlen személy is nyithatja/zárhatja.

HÁTRÁNYOK

Eltakarja a gerendafalakat és a tetőt; nem akadályozza meg teljesen a külső levegő beáramlását; blokkolja a természetes fény bejutását úgy a nagy kapuk, mint az tető üvegcserepei esetében; problémás lehet a tűzbiztonsági előírásoknak való megfelelés.

Erdély modellprojektje

ELŐNYÖK

Láthatók maradnak a falak kívül és belül; megfizethető; csak az épület alsó részét kell fűteni; némi kilátást biztosít a tetőtérre; természetbarát anyagokat használ; könnyen eltávolítható; nyáron meg lehetően kis helyen tárolható; javaslatokat tesz a hagyományos dekoráció (mennyezet) és hagyományos szőnyegek (kapu) használatára; 1-2 fős szakképzetlen csapat el tudja távolítani/újraépíteni; némi hangszigetelést biztosít.

HÁTRÁNYOK

A felhajtható félmennyezeti elemek nem eltávolíthatók, nem összecukhatók és nehézkes a tisztításuk.

A csűrtulajdonos választása

A harmadik terv valósult meg néhány, az építési folyamat során szükségessé vált módosítással.

A gerendaközzeket rovarok és tűz ellen kezelt természetes gyapjúval szigetelték. Beépítése rendkívül egyszerű, és csak kis mennyiségre van szükség, így rendkívül olcsó is.

A déli kapuba plexi ablakokat tartó fakeretet építettek, olyan teljes értékű faajtóval, amely illeszkedik az istálló többi ajtajához. A favázat régiesítették és festették, hogy illeszkedjen a régi faszerkezethez. A keret három hasonló méretű részből áll, amelyeket egy vagy két szakképzetlen személy egyetlen csavarhúzó segítségével eltávolíthat és újra beépíthet.

Az északi kapu „szőnyegfüggőnye” helyi, kézi szövésű rongyszőnyeg-csíkokból áll, amelyeket olyan szénakazlak felrakásához használt farúdra erősítettek, amelyek eredeti tárolóhelye a csűr volt. Könnyen eltávolítható, a szőnyegcsíkok külön kimoshatók mosógépben, majd újra felhelyezhetők.

A mennyezet a tervezettől eltérő módon épült meg. Az építési folyamat elején derült ki, hogy rovarkárosítás miatt az egyik sarokban három gerendavég szerkezetileg meggyengült, ezért a nehéz, felhajtható mennyezet megépítését el kellett vetni. Ehelyett átlátszó fóliából és félig átlátszó napvitorlákból álló patchworköt feszítettek ki a fentebb már említett kazaltámasztó rudakra. Ezek nemcsak könnyű anyagok, hanem a külső levegő beáramlását is megakadályozzák, ugyanakkor lehetővé teszik a fény bejutását a tetőtérből, és megmarad a vizuális kapcsolatot a tetővel. Könnyen eltávolíthatók és újra felhelyezhetők, továbbá leszerelve könnyen moshatók. Hátrányuk a jelentős műanyag felület megjelenése a csűrtérben.

A mennyezet faszerkezetére leereszthető, távirányítással kapcsolható infra sötétugárzó fűtőtesteket függesztettek, amelyek elég meleget biztosítanak egy rendezvényhez anélkül, hogy infravörös fényt (infravörös sugárzók), vagy zajt (hőlégfúvók) bocsátanak ki – amelyek zavarók lennének az előadások ideje alatt.

A beépítés a kiadvány készítésének évében történt, így tapasztalatokról még nem számolhatunk be.

Az északi és a déli kapu átalakítása

Műszaki útmutató

MODERN TECHNIKÁK HAGYOMÁNYOS ÉPÜLETEKHEZ

A csűrök, pajták, vagy más vidéki, gazdasági épületek felújítása és korszerűsítése nem kíván bonyolult megoldásokat, illetve anyagválasztást. Következetes, a meglévő szerkezetekre tekintettel lévő műszaki irányelvekkel egyszerűen és egyértelműen kivitelezhető. Ez a fejezet az általános irányelvek bemutatását és a régi típusú csűrök, pajták, vagy akár a hagyományos lakóépületek felújításához, átalakításához szükséges anyaghasználatot és technológiai palettát foglalja össze. A felújítás folyamán több ponton is fontossá válik a megfelelő szakember bevonása, aki tapasztalatával és átfogó, műszaki szemléletmódjával segíti a korszerűsítés eredményes megvalósítását. Annak ellenére, hogy ez a segédlet, mindenki számára alkalmazható műszaki megoldásokat mutat be, a könyv szerzői javasolják olyan szakember bevonását a folyamatba, aki a meglévő épület adottságait és „igényeit” meg tudja érteni és szem előtt tudja tartani az átalakítási folyamat során.

A felújítás, korszerűsítés menete

Az eredményes felújítás érdekében a következő lépéseken kell végigmennünk:

1. Az épület adottságainak felmérése,
2. Igényeink, költségkeret és időtáv meghatározása,
3. Új kialakítás meghatározása,
4. Anyagok és technológiák kiválasztása,
5. Megvalósítás előkészítése és lebonyolítás.

A fenti 5 fázis egyesével is megérne egy külön fejezetet, jelenleg azonban a műszaki tartalom meghatározása (anyag- és technológiák kiválasztása) a cél, illetve az idáig vezető út vázlatos áttekintése.

A kiinduló állapot megértése

Ahhoz, hogy érdemben, szakszerűen tudjuk az épülethez nyúlni, fontos megismerni a jelenlegi szerkezeteket és azok állapotát – az épület alapadottságait:

1. Az alapozás típusát és mélységét,
2. A falak anyagát, vastagságát és esetleges nedvesedését,
3. A födémszerkezetek kialakítását, teherbírását és rétegeit,
4. A tetőszerkezet erőjátékát, a héjazat állapotát és anyagát,
5. A nyílászárók állapotát, azok áthidalását,
6. A terek eloszlását, jellemző méreteit.

A koncepció

Ha felújításról, korszerűsítésről gondolkodik, az átalakítás mértéke, a választott anyagok és megoldások mind függnek az igényektől, költségkerettől és az új kialakításból származó műszaki követelményektől. Ezek a szempontok minél előbb kerüljenek papírra, hogy az ellentmondások kiderüljenek és kiküszöbölésre kerülhessenek.

Műszaki tartalom meghatározása

Egy meglévő épület átalakításánál a következő szempontok szerint érdemes végiggondolni az alkalmazott anyagok és technológiák kiválasztását:

1. Állagmegóvás – a meglévő épületszerkezetek állapota ne romoljon,
2. Felújítás – meglévő épületszerkezetek javítása átalakítás nélkül,
3. Átalakítás, bővítés – a meglévő szerkezetek kiegészítése, jelentős átalakítása,
4. Korszerűsítés – a mai kor elvárásainak megfelelő színvonal kialakítása.

ÁLLAGMEGÓVÁS ÉS FELÚJÍTÁS

Ebben a fázisban a fő károsító tényezők kialakulásának okait kell feltárni és megszüntetni, ezután szakszerűen pótolni a meglévő szerkezeteket.

VÍZELVEZETÉS JELENTŐSÉGE

A természetes anyagok esetében, az élettartam növelése és állagmegóvás szempontjából kiemelkedően fontos a nedvesség távoltartása. Két fő feladatunk van ezen a területen:

1. A csapadékvíz összegyűjtése és elvezetése a tetőfelülettől legalább 5 m távolságra;
2. a felszíni vizek elvezetése árokrendszer vagy drénrendszer segítségével. A drénrendszert minden esetben az alapozási mélység felett kell kialakítani, ezért a falak mellett közvetlenül kiépített drénrendszer esetén az alap mélységét ellenőrizni kell! Ha az alapozás nem éri el a legalább 60 cm-t, akkor a falak mellett az új padlósík ellenére egy 45 fokos földpartot kell megtartani.

FALAK

A falak javításánál, pótlásánál vegyük figyelembe az egyes anyagok zsugorodását, mozgását – a faanyagoknál száraz fával pótoljunk, földkeverékek esetében alkalmazzunk repedést gátló szálas anyagokat (szalmát, töreket, pelyvát vagy szénát), illetve szükség esetén soványítsuk a tapasztóanyagot. A nedves falat először ki kell szárítani, ezután lehet érdemben javítani, hőszigetelni stb. Süllyedésből származó, átlós repedések esetén a falak alapozásának pótlása is vizsgálendő, illetve az egyenletes teherelosztás érdekében érdemes lehet fa- vagy betonkoszorút alkalmazni.

FÖDÉMEK ÉS TETŐ

Ezek az épületszerkezetek általában fából készültek, ezért a koncentrált nedvesedés és kéreg alatt megbúvó rovarkárosítók megelőzése a feladatunk. Tetőszerkezetnél a jobb helykihasználás érdekében sokszor a merevítést adó szerkezeti elemeket eltávolítják, módosítják – ezek meglétének ellenőrzése fontos feladat. A födémek szerepe legtöbbször a térelhatárolás. A felújítás során többféle kialakítás lehetséges. Oda kell figyelnünk, hogy a födém is legyen légtömör kialakítású, illetve a párát legfeljebb fékezzük a szerkezeten keresztül (párafékező, páraáteresztő fóliák alkalmazásával) – a szerkezetekbe ne zárjuk be nedvességet, párát, mert jelentősen csökkentik azok élettartamát.

ÁTALAKÍTÁS, BŐVÍTÉS ÉS KORSZERŰSÍTÉS

ÚJ SZERKEZETEK

A következő szempontokat javasoljuk figyelembe venni az új szerkezetek építésénél: hőtágulás, mozgás; páraáteresztő képesség, vízzáróság; hőhidasság; légzárás.

HŐTÁGULÁS, MOZGÁS

A föld és a fa alapú anyagok a téglától, kőtől eltérő módon tágulnak és mozognak (hőre és nedvességre), ezért az illesztésnél jelentkezhetnek elválások, ezeket árnyékolással és felület alatti megerősítéssel lehet mérsékelni. A kő és téglá szerkezetekkel a betonszerkezetek összeépíthetők, viszont a vasbetonnak nagyobb a hőmozgása, ezért érdemes a külső oldalon követ, téglát, vagy hőszigetelést alkalmazni. Amennyiben új épületrészt építünk a meglévő épülethez, érdemes dilatációs hézagot készíteni, ahol tervezetten tud a két szerkezet elmozogni.

PÁRAÁTERESZTŐ KÉPESSÉG

Ha két felület vízfellevő és páraáteresztő képessége lényegesen eltér, akkor nedvesség hatására foltos lesz a felülete, illetve, ha a fal nedves, akkor a páraáteresztő anyagokon keresztül többlet nedvesség fog távozni, ami gyorsabb avuláshoz vezet. Érdemes páraáteresztő anyagok mellé (vályog, téglá) szintén páraáteresztő anyagot társítani, illetve, ha erre nincs lehetőség, akkor az esetleges nedvesség kiszellőzésének lehetőségét megoldani. Fontos szempont a padlók kialakításánál odafigyelni arra, hogy a padló vízzáró rétege miatt a falak esetlegesen nagyobb páratelhelésnek lesznek kitéve. Ennek mértéke csökkenthető kavicsággal, drénezéssel, kiszellőzők beépítésével. Ha van olyan pontja a szerkezetnek (pl. a padló széle) ahol a pára távozni tud, akkor ott fog is. Megoldás lehet még a részlegesen páraáteresztő anyagok alkalmazása (perlitbeton, tömör téglá stb.) Alapelveként javasoljuk, hogy a szerkezetet páratechnikailag kifelé nyitott módon alakítsuk ki – ez az egyes rétegek páraáteresztő képességének növekedésével érhető el, kifelé haladva, így a szerkezetbe jutó pára a külső tér felé ki tud jutni.

HŐHIDASSÁG

A természetes építőanyag nagyobb része nagy tömegű, rossz hőszigetelő képességű – ez alól kivétel a fa. Az új, szigetelt, illetve könnyűszerkezetek viszont kis tömegűek, jó hőszigetelő képességűek. A két szerkezet összeépítésénél kialakulhat hőhíd, illetve párakondenzáció, ami károsíthatja a szerkezeteket. Amennyiben a régi szerkezetek hőszigetelése nem megoldható, a csatlakozó szerkezeteket érdekes kicsit alulméretezni.

LÉGZÁRÁS

A hőszigetelt szerkezetek esetén az összeillesztés légzáróságát kell biztosítani, hiszen, ha kijut a levegő, azzal a meleg is ki tud jutni. Ezért fontos az összeépíthetőségnél figyelembe venni a különböző szerkezetek viselkedését. A légzárás legegyszerűbben vakolással, vagy párafékező / páraáteresztő fólia beépítésével oldható meg.

HŐSZIGETELÉS

A szerkezeteket külső oldalon érdemes hőszigetelni, páraáteresztő, lehetőség szerint természetes, helyben beszerezhető anyagokkal. Alkalmazhatunk hőszigetelő vakolatokat, szerkezet közé építendő, ömlesztett és táblás termékeket, és vakolatható anyagokat is. Ha a belső oldalon kell hőszigetelnünk, akkor úgy számoljunk, hogy annak hatékonysága legfeljebb a külső oldali hőszigetelés harmada.

PADLÓK

Új padlószerkezetek esetén alkalmazzuk kavicságyat, habüveg réteget, amely a nedvesség-felszívódást meggátolja. Fontos, hogy ezekben a feltöltésekben finomszemcse nem lehet. Ha kifejezetten nedves a terület, alkalmazzunk belső oldali drénezést, amelyet a külső rendszerrel kötünk össze, vagy külön szellőzőkürtőt építünk ki. A kavicságy legkisebb mérete 15 cm.

NYÍLÁSZÁRÓK

Új nyílászárók esetén érdemes figyelembe venni a relatív-hőhidasság elvét – a falaink nagy valószínűséggel nem a legjobban szigeteltek, így ehhez alkalmazkodó nyílászárókat válasszunk. Tömítésként alkalmazhatunk gypajút, vagy kendert. A fából készült ablakok jobban illeszkednek az épülethez és növelik az ingatlan értékét, de szükség esetén beépíthetők műanyag nyílászárók is. Lehetőleg válasszunk az épülethez illeszkedő színárnyalatot.

BURKOLATOK ÉS BERENDEZÉSEK

Egy szakszerűen felépített padlóra bármilyen típusú burkolat elhelyezhető. A mérték fontos, például, hogy csak a víznek közvetlenül kitett felületeket burkoljuk a fürdőszobában. A betonszerkezetek erősen nedves helyeken jól alkalmazhatók, de mivel ez párazáró szerkezet, nagy felületen alkalmazva jelentős mennyiségű párát tud összegyűjtési és a kapcsolódó szerkezetek (pl. falak) felé irányítani.

FŰTÉS- ÉS HŰTÉSRENDSZER

Korszerű fűtési rendszerek a nagy hőleadó felületű, de alacsony hőmérsékletű rendszerek: padlófűtés, falfűtés – favázas, könnyűszerkezetes épület esetén megfontolandó a mennyezetfűtés is. Ezek a rendszerek működnek hagyományos hőtermelő berendezésekkel is: fűskályha, gázkazán. Új rendszereknek számítanak a levegős hőszivattyú, talajszondás hőszivattyú, napelemes-villamos rendszerek, napkollektorok.

JAVASOLT KÖRNYEZETBARÁT ÉPÍTŐANYAGOK

Az épületek felújításánál, korszerűsítésénél a környezetre is hatással vagyunk, illetve a jövő számára nem csak példát mutathatunk, de problémát is előidézhetünk egy nem szakszerűen kialakított „fejlesztéssel”. A következő oldalon szereplő táblázatban néhány szelíd, környezetbarát építőanyagot mutatunk be, amelyek alkalmazása a régi épületek, a környezet és a használók számára is előnyös, egészséges.

ÉPÍTŐANYAG	ALKALMAZÁSI TERÜLET	ELŐNYÖK	HÁTRÁNYOK
HŐSZIGETELÉS			
Könnyűvályog	utólagos földem- és falszigetelésként, vagy favázas falak kitöltésére, üregek kitöltésére – gombásodás ellen boraxszal kezelendő	könnyen beszerezhető, hézagmentesen alkalmazható, egyedileg formázható, újrahasznosítható, hulladékmentes	munkaigényes, teherbírásra nem alkalmas, lassú száradási idő: 3-4 hét vastagságtól függően
Befújt cellulóz és farost hőszigetelés	falak, födémek, tetősíkok hőszigetelésére alkalmazható	hézagmentesen alkalmazható, rágcsálók elkerülik	szinte hézagmentes szerkezetre van szükség, hogy a befújás hatékony legyen
Farost hőszigetelő táblák	nedvességnek nem kitett szerkezetek hőszigetelésére alkalmazható	változatos, rendszerszintű termékpaletta; profi, gyors kivitelezést tesz lehetővé	nehezebb beszerezhetőség, magas ár
Habüveg hőszigetelő granulátum	nedvességre érzékeny területeken alkalmazható hőszigetelés (lábazat, padlók)	teherhordó feltöltés, padlórétegrendben a kavicságyat és a hőszigetelést egyszerre váltja ki	körülményes a beszerzése és alkalmazása
Duzzasztott perlit adalékos hőszigetelő habarcsok és vakolatok	meglévő épületeknél belső és külső hőszigetelésre is alkalmas	könnyű alkalmazhatóság, páraáteresztő (ellenőrizendő), egyedi vastagság – változó vastagság kezelése	megerősítést igényel (rabicháló, üvegszövet háló), alkalmazása odafigyelést és precizitást igényel (mind a felület előkészítés, mind a keverés)
Nádpalló	homlokzati és földémszigetelésre, válaszfalak burkolataként	regionálisan beszerezhető, relatív olcsó építőanyag, egyszerű alkalmazhatóság	fix táblaméret, körülményes szabás és jelentős munkaigény
Száraz feltöltés (mineralizált fragranulátum)	emeleti födémek és boltozat feletti födémek természetes feltöltése	teherhordó feltöltés, padlórétegrendben a kavicságyat és a hőszigetelést egyszerre váltja ki	körülményes a beszerzése és alkalmazása
VAKOLATOK ÉS ADALÉKOK			
Mészalapú festékek és vakolatok	belső és külső alkalmazási terület – felületek bevonására vakolatként, befejező réteggként	változatos, izgalmas felhasználási terület, penészgátló, fertőtlenítő hatású	lúgos, maró hatású, használatakor védőruházat szükséges, meszelni gyakrabban kell, önmagában a meszes fal fog, kell bele adalék
Vályogvakolatok és agyaggletek	speciális, elsősorban belső alkalmazási terület – felületek bevonására vakolatként, befejező réteggként	változatos, izgalmas színpaletta, újrahasznosítható, hulladékmentes, jól simítható, tömöríthető	sokszor körülményes alkalmazhatóság, munkaigényes, szakértelmet igényel
Mészglett	speciális, belső és külső alkalmazási terület – felületek bevonására vakolatként, befejező réteggként	változatos, izgalmas színpaletta, újrahasznosítható, hulladékmentes, jól simítható, tömöríthető, nedvességre nem érzékeny	sokszor körülményes alkalmazhatóság, munkaigényes, szakértelmet igényel
Duzzasztott perlit és agyaggyöngy	hőszigetelő adalék, hőszigetelő feltöltés (nem teherbíró)	könnyű alkalmazhatóság és beszerezhető	változó rendelkezésre állás
Légpórusos (szárító) vakolatok, WTA javítóhabarcsok	lábazati vakolatok (belső-külső)	jó nedvesség- és sókezelő képesség,	szakismeret és felületelőkészítési ismeret szükséges
FALSZERKEZETEK			
Kenderbeton	kitöltő falak építésére	jó páragazdálkodó és hőszigetelő képesség, monolit szerkezet – kevés réteg	szakmai ismeret szükséges, anyagok rendelkezésre állása változó
Pórusbeton falazóanyagok és hőszigetelő táblák	kitöltő és teherhordó falak építése, lábazati és belső oldali hőszigetelések készítése	könnyű formázhatóság, rendelkezésre állás, egyszerű, gyors kivitelezés	mérsékelt terhelhetőség, fagyérzékenység (kavicságy alkalmazandó alatta)
Szalmabála	homlokzati és földémszigetelésre, válaszfalak burkolataként	lokális, relatív olcsó építőanyag, egyszerű alkalmazhatóság, van jó gyakorlat	fix bálaméret, körülményes és időszakos beszerezhetőség, munkaigényes beépítés
Vályogtégla és paticsfalak	teherhordó és kitöltő falak építésére, hőtároló tömeg biztosítására, páragazdálkodó-képesség fokozására	egyszerűen formázható és alkalmazható, anyagával pótolható, újrahasznosítható, hulladékmentes	lassan előállítható, 3-5 hetes száradási idő
Préselt földtégla és tömörített földszerkezetek	teherhordó és kitöltő falak építésére, hőtároló tömeg biztosítására, páragazdálkodó-képesség fokozására, lábazat tömör téglából készíthető	egyszerűen formázható és alkalmazható, anyagával pótolható, újrahasznosítható, hulladékmentes, gyorsabb előállítás	nedvességre érzékenyebb a vályogtéglánál, szakember kell a földminőség megállapításához

ÖSSZEFOGLALÁS

A fenti összefoglaló a kivitelező szakemberek munkáját hivatott segíteni. A régi szerkezetek megőrzése és szakszerű továbbépítése a mai, gyors világban kihívás lehet, azonban meghálálják a befektetett munkát.

Épületfejlesztési alapelvek

- Költséghatékony, egyszerű megvalósíthatóság,
- Ésszerű ár–érték arány (reális befektetéssel lényeges változás elérése),
- Fontossági sorrend felállítás,
- Épületszerkezetekhez, adottságokhoz való alkalmazkodás,
- Rossz tendenciák megállítása és új, előnyös tendenciák kialakítása.

Az alapelvek egy olyan megoldáshalmazt hoznak létre, amely helyben, a közösség által, egyszerűen kivitelezhető, és a meglévő, természetes szerkezetekhez kapcsolódik. Ez azért fontos, mert új, merőben máshogy viselkedő anyagok, technológiák összehozása bonyolult, és legtöbbször állagrontó hatású.

A helyi, egyszerű technológiák további előnye, hogy könnyen taníthatók és megtanulhatók, bárki el tudja végezni, nem kell hozzá speciális eszköz és hosszú távon szakmai felügyelet sem.

További információk a <https://www.ermin-architects.com/> honlapon

SZÜKSÉG ESETÉN TOVÁBBI MŰSZAKI ANYAGOK

VÁLYOGFALAK JAVÍTÁSA

A javítást legtöbbször bontással kell kezdenünk – a károsodott felületek eltávolításával, olyan alap-helyzet, alapfelület kialakításával, amire már rá lehet építeni.

A kialakítandó alapfelület tulajdonságai:

- tiszta (pormentes),
- száraz,
- állandó (stabil, kemény).

A falakon többféle repedés is jelentkezhet – ezek lehetnek a falak természetes mozgásából származók, illetve külső körülmény miatt keletkezők – utóbbinál érdemes az okot kivizsgáltatni szakemberrel. Az első csoport a javítható, általában függőleges repedések az ablakparapet környékén, illetve a külső-belső falak csatlakozásánál. Ezeket a repedéseket tisztítást és ékelést követően vissza lehet tapasztani/vakolni. A réseket ki kell kaparni, portalanítani és nedvesíteni kell. Előre ki kell válogatni

az ékeket, amelyeket 15-20 cm-enként érdemes elhelyezni. Az ékek elsősorban téгла- vagy cserép-darabok, amelyek a résbe feszülve illeszkednek. Ha kiválogattuk a darabokat, vályoghabarccsal (tapasztóanyag) töltjük ki a rést és verjük be az éket. Az ék kézzel finoman megmozgatva nem mozoghat! Ha nem ékeljük rendesen a falat, a repedés kilakul. Másik lehetőség a falvarrás, amikor 20-30 cm-enként tömör téglát vésünk be a repedés mentén, oly módon, hogy a repedés vonala a téglát felezette. A fenti eljárások az ujjnál vastagabb, hosszú repedésre alkalmazandók. Kisebb, rövidebb szakaszokon egy egyszerű tisztítás és tapasztás elegendő. Javasolt a tapasztás felső felületének megerősítése, amihez a repedés mindkét oldalán vissza kell kaparni 3-5 mm tapasztást 10-15 cm szélességben, a felületet portalanítsuk és nedvesítés után ritka szövésű juta/kender/len szövetet lehet a javítótapasztásba simítani, ami áthidalja a repedést is. Ezt a munkafolyamatot, az ékelés és repedéskitöltés kiszáradása után végezzük!

A javított, tisztított falakon sík, sima felületet tapasztással vagy vakolással készíthetünk. A tapasztás vályog habarcs esetén, míg a vakolat a meszes, cementes habarcs esetén értendő.

TAPASZTÁS

Létezik hagyományos és korszerű megközelítés – utóbbit javasoljuk a helyi szálanyagok nehezebb beszerezhetősége miatt, de mindkettő életképes. A hagyományos rendszer alapvetően a helyi földből indul ki, ehhez kevés homokot és sok szálas anyagot adagol (törek, pelyva). Ennek az aránya kiindulásképpen sárgaföld:homok:szálas anyag = 12:1:3-4. Ezzel szemben a korszerű eljárás több homokkal, kevesebb szálas anyaggal dolgozik – a szilárdságért a homok lesz a felelős, a vályog (agyag) inkább ragasztóként van jelen – kiindulásképpen: sárgaföld:homok:szálas anyag=12:36:1-2. A tapasztáshoz mész-mentes bontott tapasztás, vályogtégla is alkalmazható.

MINTAKÉSZÍTÉS

Ha nem visszabontott anyaggal dolgozunk, illetve, ha nagyobb felület tapasztását tervezzük, javasolt néhány mintafelület készítése. Célunk, hogy kipróbáljuk az anyagokat több keverési aránnyal – növelve és csökkentve az egyes alkotók mennyiségét. A mintafelületeket egységes vastagsággal, ugyanarra a felületre, minimum 25 × 25 cm nagyságban készítsük. Legyenek azonosíthatók és összehasonlíthatók a minták! Az enyhén repedezett, az alapfelülethez erősen tapadó mintát válasszuk. Nem a repedés-mentesség a cél, hanem hogy a száradási zsugorodás miatt a tapasztás ne váljon el az alapfelülettől, illetve ne váljon darabokra, ne legyen túl sérülékeny. Túl sok homok és sovány vályog keveréke például puha, könnyen ledörzsölhető felületet eredményezhet, ezért a végleteket kerülni kell.

Megkülönböztetünk durva és simítótapasztást. A durva tapasztás 1-2 cm vastag, akár több rétegben felhordható, de mindig az előző réteg kiszáradása után. Itt nem a repedésmentesség hanem a síkképzés és a jó tapadás a fontos. Erre készül a simítás – ami egy finomabb 2-3 mm vastag réteg és a végleges felület adja. Minél vékonyabb az anyag annál finomabb szálakat alkalmazunk, így a simítóanyagba már nem pelyva vagy törek, hanem lótrágya kerül (ez a hagyományos recept: homok:sárgaföld:lótrágya = 1:2:¼). A lótrágya legyen szalma mentes, ezt széttörve kell a tapasztásba keverni, kiszáradás után nincs szaga. A bakteriális fertőzés elkerülése érdekében kézsérülés esetén javasolt a kesztyű használata! A korszerű rendszerben homok és agyagos föld kerül a keverékbe, lótrágya nem – homok:sárgaföld = 1:4. A repedezés függvényében, szükség lehet híg tapasztással átkenni a felületet – ez a kis repedéseket kitöltve tömör, egybefüggő felületet képez.

Az egyes rétegek között meg kell várni az alapréteg kiszáradását, egyébként szétreped a felület. A felület erősíthető természetes, vagy műanyag szövettel, amit a friss, durva tapasztás felső harmadába kell beledolgozni.

A TAPASZTÁS MENETE

Az alapfelület legyen tiszta (pormentes), száraz és állékony. A falat átkaparjuk kőműveskanállal, lesöpörjük és bevezetjük. A tapasztást kézzel, fánglival vagy géppel a felületre hordjuk és nagy mozdatokkal (léccel, kartecsnivel) simítjuk el. A fal aljához deszkát rakunk, hogy a lehulló anyagot újra lehessen használni. Haladjunk alulról fölfelé. Akkora felületre vigyük fel az anyagot, amit annak szikadása előtt el tudunk simítani. Átalában 1-2 durva, 1 simító és 2-3 híg sár alkot egy kész falfelületet. Minden réteget száradás után kaparjunk végig, a kipergő darabok eltávolítása érdekében, valamint vizsgáljuk meg a felület minőségét. A simításnál dolgozhatunk glettvassal, vagy japán simítóval, illetve szivacsos simítóval is. A fém simítóval tömörítjük és tükrösebbé tehetjük a felületet, szivaccsal a vakolathoz hasonló szemcsés felületet érünk el. A kész felület felszínét javításhoz újra lehet nedvesíteni. Az igény meghatározása fontos – mennyire szeretnénk „tükörsima felületet” – mindent lehet, de mindennek megvan az ára is.

KŐFALAK JAVÍTÁSA

Kő- és téglafalak esetében a fugák kikaparására, pótlására van szükség. Ezt például ácskapoccsal egyszerű kivitelezni – a kikapás mélysége átlagosan 3-5 cm. Ha túl mélyen kikaparható a habarcs, vagy már nincs semmi a fugák között, akkor haladjunk kis felületekkel és azonnal pótoljunk a fugákat (akár 0,5-1 m²-enként).

VAKOLÁS MESZES HABARCCSAL

A meszes habarcsokkal hasonló módon dolgozunk, vályog felületekre közvetlenül nem ajánlott a felhordása. Mész–homok vakolattal téglafalakat, nádszövetet, nádpallót, kőfalakat vakolhatunk. Az alapfelület előkészítése után (kaparás, portalanítás, nedvesítés) fel lehet vinni az alapvakolatot, amit simíthatunk, dörzsölhetünk. Itt is érdemes a 2 cm vastagságot betartani. Külön simítóvakolatra nincs feltétlenül szükség. Kőfalakhoz, illetve lábazati részekben javított mészhabarcsot alkalmazunk

homok:mész:cement=4:1:1/12 (a cementtartalom 2-5%). A cement ellenállóbbá teszi a felületet, jobban köt a simább kőfelülethez, illetve nedves környezetben is gyorsabban állékony lesz. A mész–homok vakolat (mészhabarcs) aránya nádszövetre történő vakolás első rétegeként: homok:-mész=3:1; általános felülethez és falazáshoz: homok:mész=1:4. A sima mészhabarcs hosszú ideig bedolgozható – vízzel elárasztva (légtelenítve) másnap is használható átkeverés, frissítés után. A javított (cementes) habarcs eldolgozandó 1-2 órán belül, mivel a cement mindenképp megköt benne. Mészhabarcsot erősen vízesedő falfelületen ne alkalmazzunk.

MESZELÉS

A teljesen száraz, javított falakat 2-3 rétegben kell meszelni, egymásra merőleges ecsetvonásokkal. A meszelés fertőtlenítő hatású, megakadályozza a penészedés kialakulását. Évente, kétevente javasolt frissíteni.

- Az első meszeléshez: 10 l víz, 4 l (4 serpenyő) oltott mész,
- A második és harmadik meszeléshez: 10 l víz, 6 l (6 serpenyő) oltott mész.

A diszperzites (műanyag) festékre alapozás után lehet meszelni. Alapozóként használjuk híg, cellulóz alapú tapétaragasztót (CMC) 2 rétegben. Híg: víz/tej állagú. A lábazatot korommal kevert mésszel lehet átfesteni – ez szürke árnyalatú és víztaszító hatású.

HOMLOKZATI VÍZÁLLÓSÁG FOKOZÁSA

Javasoljuk a fenti hagyományos eljárás mellett szilikongyanta festékek alkalmazását az időjárásnak kitett, vakolt felületeken. Ez a festéktípus víztaszító és páraáteresztő hatású, így a szerkezetben lévő nedvesség abból távozni tud. Lábazati felületen javított mészhabarccsal, illetve WTA-adatlappal rendelkező javítóhabarccsal dolgozhatunk. Előbbi helyszínen készített anyag, utóbbi zsákos formában kapható, víztaszító, légpórusos vakolat, melyet hagyományos téglá- vagy kőfelületek javításánál alkalmaznak.

Zárószó

A BarnCulture projekt nem csupán építészeti és művészeti kezdeményezés, hanem egy közös gondolkodási, tanulási és fejlődési folyamat is volt nekünk, a benne résztvevők számára. A három ország, hat építész és tizenkét művész együttműködése során nem csupán fizikai épületeket formáltunk át, hanem egy sajátos szemléletmódnak is igyekeztünk teret adni: annak, hogy a régi, hagyományos épületek új életet nyerhetnek, és a modern igényekhez is alkalmazkodni tudnak anélkül, hogy elveszítenék történeti, kulturális és építészeti értékeiket. A csűrök és pajták nem csupán építmények, hanem egy-egy közösség múltjának, szorgalmának és élettörténetének tanúi.

Az átalakítások során nemcsak az anyagok és formák, hanem a gondolkodásmód is megújult, hiszen nemcsak a múltat próbáltuk megmenteni, hanem a jövőt is szem előtt tartva alakítottuk át ezeket az épületeket. A zöld megoldások, az anyagok fenntartható újrahasznosítása, a közösségi terek létrehozása mind olyan szempontok voltak, amelyek a „projekt szívében” helyezkedtek el.

Büszkék vagyunk arra, hogy a három ország és három szervezet közötti együttműködés eredményeként nemcsak új, izgalmas építészeti terveket

alkottunk, hanem egy olyan eszmét is megfogalmaztunk, amely segíthet a vidéki közösségek életminőségének javításában, miközben tiszteletteljesen megőrzi az épített örökséget.

A BarnCulture projektben résztvevő minden alkotó, szakember és támogató számára hálás szívvel mondunk köszönetet. Az ő hozzájárulásuk nélkül nem jöhetett volna létre ez a kiadvány, és nem nyílt volna meg a lehetőség arra, hogy a csűrök és pajták elmesélhessék új történeteiket – nemcsak a múltjukat, hanem a jövőjüket is.

Bízunk benne, hogy kiadványunk nemcsak szakemberek, hanem bárki számára inspiráló olvasmány lesz, és hozzájárul ahhoz, hogy még több csűr és pajta nyerjen új életet, mind a mi közvetlen környezetünkben, mind pedig Európa más vidéki tájain.

A projekt kitalálásában, előkészítésében és lebonyolításában résztvevő három szervezet vezetőiként ezúton szeretnénk kifejezni az épített örökség megóvása és a fenntartható fejlődés iránti elkötelezettségünket. Munkánk nem ér véget ezzel a projekttel. Folytatjuk!

Rodics Eszter
Werner Thumann
Rodics Gergely

Tartalom

Bevezető	3
Könyvhasználati segédlet	4
Fókuszpontok – Az építészeti és művészeti együttműködés alapjai	5
A magyar építészekből és művészekből álló alkotókör bemutatása	6
Közösségi műhely – Kővágóórs	8
A német építészekből és művészekből álló alkotókör bemutatása	12
Látogatóközpont és rendezvénytér – Wolfstein	14
Az erdélyi építészekből és művészekből álló alkotókör bemutatása	18
Lakócsűr – Árkos	20
Mintaprojekt: a modernizáció és értékőrzés dilemmái	24
Műszaki útmutató: modern technikák hagyományos épületekhez	26
Zárszó	31

Kiadja a
Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola
Kápolnásnyék, 2025
Felelős kiadó: Rodics Eszter
Nyomdai előkészítés: Layout Factory
Nyomta és kötette: Virtuóz Nyomdaipari Kft., 2025
ISBN 978-615-81818-4-6

Ez a kiadvány három ország – Magyarország, Németország és Románia – alkotóinak együttműködéséből született, négy nyelven. Célunk az volt, hogy ötleteket adjunk a vidéki térségek épített örökségének megőrzéséhez úgy, hogy közben modern és fenntartható megoldásokat kerestünk. Hat építész és tizenkét képzőművész közösen dolgozott azon, hogy új élettellel töltsünk meg régi csűröket és pajtákat, miközben szem előtt tartottuk a megfizethetőséget és a környezetvédelmet.

A bemutatott átalakítási tervek számos innovatív megoldást és technikai, felújítási ötletet is tartalmaznak, melyek inspirációként lehetőséget adnak a vidéki családok számára, hogy gazdasági épületeiket újrahasznosítva, azokban lakóhelyet, üzleti vállalkozást, vagy kulturális teret alakítsanak ki. A kreatív együttműködés eredményeként nem csupán építészeti tervek, hanem egyedülálló művészeti alkotások is születtek, amelyek a csűrök világából merítenek inspirációt. A BarnCulture projekt színes és sokszínű látásmóddal, a múlt és a jövő harmóniájának megteremtésével szeretne hozzájárulni Európa vidéki térségeinek megújulásához.

Rodics Gergely

<https://www.barnculture.eu/>